

Utlåtande 2006:1 RVI (Dnr 337-2951/2005)

Stadens insatser för de nationella minoriteterna

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Kommunstyrelsen anvisas 0,5 mnkr för att genomföra informationsinsatser om de nationella minoriteterna till stadens anställda och allmänheten i enlighet med vad som anförs i detta utlåtande. Finansiering sker ur *Central medelsreserv: 2. Till kommunstyrelsens förfogande* i 2006 års budget.
2. Kulturnämnden anvisas 1,6 mnkr för att utarbeta ett nytt samlat regelverk för de lokala nationella minoritetsorganisationerna samt för att administrera ett årligt stöd till Finska biblioteket, Finlandsinstitutet i enlighet med vad som anförs i detta utlåtande. Finansiering sker ur *Central medelsreserv: 2. Till kommunstyrelsens förfogande* i 2006 års budget.
3. I övrigt beslutas i enlighet med stadsledningskontorets förslag.

Föredragande borgarrådet Teres Lindberg anför följande.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har den 21 april 2004 gett arbetsmarknads- och integrationsberedningen i uppdrag att, i samverkan med berörda kommunala verksamheter och representanter för de nationella minoriteterna, föreslå lämpliga åtgärder inom staden med utgångspunkt från den nationella minoritetslagstiftningen.

I utredningsrapporten ”De nationella minoriteterna – kartläggning och förslag till insatser i Stockholms stad”, *bilaga 2*, lämnas förslag på åtgärder inom

staden med utgångspunkt från regeringens proposition 1998/99:143 *Nationella minoriteter i Sverige* som riksdagen fattade beslut om i december 1999, samt i de av regeringen undertecknade konventionerna; ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.

Förslagen syftar till att uppmärksamma minoritetspolitiken och dess delområden inom de kommunala verksamheterna samt att synliggöra och stärka de nationella minoriteterna, deras språk och kultur. Vidare föreslås åtgärder för att ge de lokala minoritetsorganisationerna möjligheter till inflytande och en dialog med staden.

I utredningen föreslås dels insatser som kan hanteras inom ramen för ordinarie verksamhet och budget, dels insatser till en kostnad av 2,1 mnkr.

Beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret ser positivt på utredningens förslag om insatser för de nationella minoriteterna, men anser att ställningstagande till budgetmässiga konsekvenser till följd av tre av de föreslagna insatserna får tas i anslutning till beslut om budget för år 2006.

Mina synpunkter

Med utgångspunkt ifrån den nationella minoritetslagstiftningen och regeringens proposition 1998/99:143 "Nationella minoriteter i Sverige" har staden anledning att se över det egna ansvaret för de nationella minoriteterna. Stadsledningskontorets utredning "De nationella minoriteterna – kartläggning och förslag till insatser i Stockholms stad" utgör en bra grund för stadens fortsatta åtaganden för de nationella minoriteterna.

Utredningen påpekar att i dagsläget finns minst 70 000 stockholmare, närmare 10 % av stadens befolkning, i alla åldrar med nationell minoritetsbakgrund i första och andra generation. Det är av stor vikt att staden utvecklar sina åtgärder för att i högre grad verkställa minoritetspolitiken inom de egna verksamheterna i syfte att synliggöra och stärka de nationella minoriteterna, deras språk och kultur. Jag delar stadsledningskontorets bedömning att orsakerna till att minoriteterna, trots det stora befolkningsantalet, är tämligen osynliga i samhället är dels ett generellt förnekande under flera sekel av Sveriges mångfald, dels en fortgående diskriminering.

Utredningen föreslår en rad åtgärder för att stärka förutsättningarna för de nationella minoriteterna. Förslagen berör såväl utbildningsinsatser inom grund- och gymnasieskola och vuxenutbildning som förstärkningar för att bredda kulturutbudet. Förslagen kan överlag enligt stadsledningskontoret hanteras inom ramen för ordinarie verksamhet och budget med undantag för tre föreslagna insatser.

Utredningen visar att det saknas både generell och specifik information om minoritetspolitiken, om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. Det gäller både bland allmänheten och inom Stockholms stad. Stadsledningskontoret poängterar att det ofta sker en sammanblandning mellan integrationspolitiken och minoritetspolitiken. Jag ser därför positivt på de av utredningen föreslagna informationsinsatserna.

Med anledning av att integrationspolitik och minoritetspolitik är olika områden med olika syften föreslår utredningen att kulturnämnden ska utarbeta och administrera ett samlat regelverk för de lokala nationella minoritetsföreningarnas specifika behov. Jag ställer mig även positiv till detta förslag.

Det Finska biblioteket på Finlandsinstitutet i Stockholm har stor betydelse som komplement till stadsbiblioteket för att tillhandahålla finsk litteratur, kultur och hålla det finska språket levande. Jag är enig med utredningens förslag om att staden ska ta ett aktivt ansvar för biblioteket för att förhindra den förestående nedläggningen. Det är dock ett ansvar som staden delar med Stockholms läns landsting och staten. I budgetpropositionen för 2006 avsätter också regeringen medel för detta ändamål.

Dessa tre förslag avser sammanlagda kostnader om 2,1 mnkr. I stadens budget för 2006, Central medelsreserv 2, reserveras medel för insatser för de nationella minoriteterna. Jag tillstyrker därmed samtliga förslag i utredningen.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Kommunstyrelsen anvisas 0,5 mnkr för att genomföra informationsinsatser om de nationella minoriteterna till stadens anställda och allmänheten i enlighet med vad som anförs i detta utlåtande. Finansiering sker ur *Central medelsreserv: 2. Till kommunstyrelsens förfogande* i 2006 års budget.
2. Kulturnämnden anvisas 1,6 mnkr för att utarbeta ett nytt samlat regelverk för de lokala nationella minoritetsorganisationerna samt för att administrera ett årligt stöd till Finska biblioteket, Finlandsinstitutet i

enlighet med vad som anförs i detta utlåtande. Finansiering sker ur *Central medelsreserv: 2. Till kommunstyrelsens förfogande* i 2006 års budget.

3. I övrigt beslutas i enlighet med stadsledningskontorets förslag.

Stockholm den 14 december 2005

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Teres Lindberg

Anette Otteborn

Reservation anfördes av *Ewa Samuelsson* (kd) enligt följande.

Jag föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. i huvudsak bifalla kommunstyrelsens förslag till beslut
2. därutöver anföras.

Finska språkets ställning

Sverigefinnarna – både de som varit i Sverige i många generationer och de som kommit till Sverige under 1900-talet – är den största av landets nationella minoriteter . Många av de äldre sverigefinnarna växte upp i en period där man inte bara i Tornedalen utan även i skolor i Stockholm förbjöds att tala sina föräldrars modersmål. Många sverigefinnar har därför velat ”skydda” sina barn genom att inte lära dem finska. Andra föräldrar i gruppen har dåliga kunskaper om rätten till modersmålsundervisning.

I Stockholm finns många undervisningsgrupper i finska i kommunala skolor över hela staden. Också finskspråkiga förskolor finns på några platser. Att erbjuda alla sverigefinska barn och ungdomar modersmålsundervisning – enligt samma regler som gäller för övriga nationella minoritetsspråk – kommer därför inte att medföra särskilt stora merkostnader. Existerande undervisningsgrupper är i många fall ganska små och kan lätt utökas. Lärargruppen som undervisar i finska är dessutom välutbildad. Det behövs därför inte någon större utredning för att införa den föreslagna reformen.

Ett annat skäl till att Stockholm bör erbjuda förbättrade möjligheter till modersmålsundervisning i finska är den svenskspråkiga minoritetens ställning i Finland. Bättre möjligheter för finskan i Sverige stärker svenskans ställning i Finland.

Romernas ställning måste stärkas

Stadsledningskontorets förslag om att förbättra undervisningen för barn till romer i grundskolan och gymnasieskolan är utmärkta.

Dock har utbildningen av vuxna romer under årtionden präglats att tillfälliga och ofta förändrade villkor. Endast därför att Stockholm haft intresserade tjänstemän har man lyckats finna nya, men inte långsiktiga, sätt att utbilda vuxna romer med liten eller ingen skolbakgrund. Utbildningen av romer till behandlingsassistenter och lärarassistenter har varit mycket lyckade och har lett till att många romer fått anställning vid behandlingshem, i frivilligorganisationer och i skolor.

Staden bör därför ta initiativ till en långsiktigt hållbar utbildningsväg för vuxna romer. Det kräver samarbete med lärarhögskolan och andra utbildningsanordnare samt med arbetsmarknadsmyndigheterna. Mycket erfarenheter finns att hämta från Stockholm matchning och andra yrkesförberedande initiativ. Många vuxna romer är dessutom intresserade av att starta egna företag, varför samarbete i denna fråga bör inledas i med Svenskt näringsliv och andra företagorganisationer.

Huvudproblemet med vuxenundervisningen för romer har dock varit att finna försörjningsmöjligheter under studierna. Många romer har stora familjer. Därför bör Stockholm skriva till regeringen och begära att man snabbt löser frågan om ett riktat vuxenstudiestöd till romer.

En stärkt vuxenundervisning för romer gynnar också de romska barnen. De behöver förebilder bland de vuxna.

Dold diskriminering av romer?

Staden bör också undersöka om det i stadens skolor, nämnder och myndigheter finns en dold diskriminering av romer. Den kan yttra sig ibland annat att man har vissa handläggare "specialiserade" på romer, dvs man utgår från etnicitet och inte från de ärenden eller problem som romerna vänder sig till myndigheterna med för att få hjälp att lösa. Handläggare som talar romanes och som känner till den romska gruppen kan givetvis föra goda insatser, men risken finns att åtgärderna blir diskriminerande.

ÄRENDET

Kommunstyrelsen har den 21 april 2004 gett arbetsmarknads- och integrationsberedningen i uppdrag att, i samverkan med berörda kommunala verksamheter och representanter för de nationella minoriteterna, föreslå lämpliga åtgärder inom staden med utgångspunkt från den nationella minoritetslagstiftningen.

Kommunstyrelsens arbetsmarknads- och integrationsberedning beslutade den 25 oktober 2005 att föreslå kommunfullmäktige att besluta i enlighet med stadsledningskontorets förslag.

Reservation anfördes av *Juan Fonseca* (kd) till förmån för eget yrkande, *bilaga 1*.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 4 september 2005 har i huvudsak följande lydelse, utredningen i *bilaga 2*.

Utredningen

Utredningen har inhämtat information och synpunkter från utbildnings-, kultur-, stadsmusei- och socialtjänstförvaltningarna samt stadsdelsförvaltningarna Katarina-Sofia, Skarpnäck, Kista och Skärholmen. Information har även erhållits från f.d. äldreomsorgsberedningens kansli samt juridiska avdelningen inom stadsledningskontoret.

Samtal har genomförts med företrädare för Judiska församlingen, Finska föreningen i Stockholm, Tornedalsföreningen, Romskt kulturcentrum och Sameföreningen i Stockholm. Den 16 mars inbjöds de nationella minoritetsföreningarna till ett informationsmöte där en lägesrapport lämnades.

Uppgifter har inhämtats från Sametinget och Tornedalingarnas riksförbund samt från organisationernas hemsidor och skriftliga källor. Studiebesök har genomförts i Tornedalen och Kiruna kommuner, som ingår i förvaltningsområdet för finska, meänkieli respektive samiska.

Bakgrund

Kommunstyrelsen beslöt den 21 april 2004 att ge arbetsmarknads- och integrationsberedningen i uppdrag att föreslå lämpliga åtgärder inom staden med utgångspunkt från den nationella minoritetslagstiftningen. I borgarrådets föredragandetext betonas vikten av kontinuerlig dialog med representanter för de nationella minoritetsgrupperna. Vidare betonas att det är angeläget att stadens ansvar klargörs när det gäller minoritetslagstiftningen och att de kommunala verksamheterna får information om innebörden i den nationella minoritetspolitiken. I uppdraget anges att samverkan ska ske med berörda kommunala verksamheter samt med representanter för de nationella minoriteterna.

Uppdraget har sin grund i en hemställan från integrationsnämnden år 2000 i vilken nämnden hänskjuter frågan om utveckling av en policy för staden avseende stöd till de nationella minoriteterna till kommunstyrelsen.

Riksdagen antog i december 1999 regeringens proposition 1998/99:143 "*Nationella minoriteter i Sverige*", vilken utgör grunden för minoritetspolitiken. Därefter har regeringen ratificerat Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Konventionerna är bindande och övervakningsorganet är Europarådet.

Skyddet för de mänskliga rättigheterna tillhör Europarådets kärnområden. Respekten för de mänskliga rättigheterna är en förutsättning för medlemskap i Europarådet, som i januari 2005 bestod av 46 medlems-stater. Arbetet för de mänskliga rättigheterna bedrivs brett och inkluderar bland annat arbete mot rasism och främlingsfientlighet, jämställdhet mellan könen, skydd för nationella minoriteter och rättsligt samarbete.

Följande minoriteter har erkänts som nationella minoriteter i Sverige: samer (som också är Sveriges ursprungsbefolkning) sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. Dessa minoriteters språk är också erkända nationella minoritetsspråk: samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. I propositionen fastläggs att den enskilde individen själv avgör om han eller hon vill tillhöra en nationell minoritet

Utmärkande för de nationella minoritetsgrupperna är generellt att de har en egen identitet som har sin historiska grund i ett eget språk, en egen kultur och egna traditioner som skiljer sig från majoritetsbefolkningen och som gruppen har en önskan att bevara. Detta innebär att minoritets-grupperna har vissa gemensamma intressen och frågor som nationella minoriteter men också egna särintressen samt olika behov och önskemål.

Stadsledningskontorets synpunkter och förslag

Minoritetspolitiken utgör ett nytt politikområde med bäring på många olika områden och samhällsnivåer inklusive den kommunala nivån. Områden som berörs och där insatser ska ske för att stärka de nationella minoriteterna är bl.a. inom utbildning, språk, kultur och inflytande.

Minoritetspolitiken uppfattas ibland som om den står i motsatsställning till integrationspolitikens syften vilket kan leda till tveksamheter och osäkerhet. Detta gäller även begreppet nationella minoriteter som ofta förväxlas med begreppet minoritet med syftning på invandrare och flyktingar. Det finns därför ett stort värde i att klargöra skillnaderna mellan dessa politikområden.

Få känner till att de nationella minoriteterna har en dokumenterat lång historia i Stockholm och har bidragit till att utveckla och berika staden. Romernas närvaro i staden omnämns i Stockholms stads tänkebok redan år 1512, finska församlingen bildades år 1533 och judiska församlingen grundades 1775. I Stockholms stad bor i dagsläget uppskattningsvis minst 70 000 stockholmare i alla åldrar med nationell minoritetsbakgrund i första och andra generation. I staden finns även minoritetsorganisationer och institutioner som verkar för att tillvarata minoriteternas intressen och värna respektive grupps minoritetskultur och minoritetsspråk.

Trots minoriteternas stora antal är de i stor utsträckning osynliga i samhället och i stadens verksamheter, vilket delvis kan förklaras av att individerna är spridda över staden men också av att det under århundraden funnits ett allmänt förnekande av Sveriges historiska kulturella mångfald i hela landet. Ytterligare en bidragande orsak till minoriteternas osynlighet är den diskriminering och de negativa attityder som minoriteterna kan möta än idag, vilket kan få till följd att enskilda individer, unga som gamla, väljer att inte betona sitt minoritetsursprung eller ta del av sina rättigheter som nationell minoritet.

Med utgångspunkt från ovanstående är det angeläget att staden verkar för att minoritetspolitiken implementeras inom stadens verksamheter.

I utredningen ”*De nationella minoriteterna. Kartläggning och förslag till insatser i Stockholms stad*” (bilaga 1) lämnas förslag som syftar till att uppmärksamma minoritetspolitiken och dess delområden inom de kommunala verksamheterna samt att synliggöra och stärka de nationella minoriteterna, deras språk och kultur. Vidare föreslås åtgärder för att ge de lokala minoritetsorganisationerna möjligheter till inflytande och en dialog med staden.

Stadsledningskontoret ser positivt på utredningens förslag om åtgärder för de nationella minoriteterna, men anser att ställningstagande till budgetmässiga konsekvenser till följd av de tre sistnämnda insatserna får tas i anslutning till beslut om budget för år 2006.

Följande åtgärder föreslås:

kommunstyrelsen föreslås

- anordna kontinuerliga samrådsmöten med ansvariga politiker och företrädare för lokala minoritetsorganisationer undersöka de nationella minoriteternas behov av äldreomsorg på modersmålet

kulturnämnden föreslås

- vidareutveckla metoder för att tydligare synliggöra de nationella minoriteternas kultur i stadens kulturliv

utbildningsnämnden föreslås

- uppmärksamma grund- och gymnasieskolorna på undervisningsskyldigheten avseende de nationella minoriteterna samt kompetensutveckla berörda lärare om de nationella minoriteterna
- utreda möjligheterna att erbjuda modersmålsundervisning på finska på samma villkor som för samiska, romani chib och meänkieli
- förstärka uppföljningen av de romska elevernas utbildningssituation på grund- och gymnasieskolan samt återkomma med redovisning av lämpliga åtgärder för att förbättra densamma
- vidareutveckla de riktade utbildningsinsatserna för vuxna romer

stadsdelsnämnderna föreslås

- utveckla och förstärka informationen till hemmen om modersmålsundervisning på de nationella minoritetsspråken

stadsmuseinämnden föreslås

- inom sitt ansvarsområde uppmärksamma de nationella minoriteternas historia och kulturarv, som en del av stadens kulturhistoria

Åtgärder som genererar ett ställningstagande om utökning av stadens budget:

kommunstyrelsen föreslås

- genomföra informationsinsatser om de nationella minoriteterna till stadens anställda och allmänheten

Åtgärden är kostnadsberäknad till 0,5 mnkr.

kulturnämnden föreslås

- utarbeta ett nytt samlat regelverk för de lokala nationella minoritetsorganisationerna

Åtgärden är kostnadsberäknad till 1,0 mnkr.

kulturnämnden föreslås

- administrera ett årligt stöd till Finska biblioteket, Finlandsinstitutet

Åtgärden är kostnadsberäknad till 0,6 mnkr.

RESERVATIONER M M

Kommunstyrelsens arbetsmarknads- integrationsberedning

Reservation anfördes av Juan Fonseca (kd) till förmån för eget yrkande enligt följande.

Finska språkets ställning

Sverigefinnarna – både de som varit i Sverige i många generationer och de som kommit till Sverige under 1900-talet – är den största av landets nationella minoriteter . Många av de äldre sverigefinnarna växte upp i en period där man inte bara i Tornedalen utan även i skolor i Stockholm förbjöds att tala sina föräldrars modersmål. Många sverigefinnar har därför velat ”skydda” sina barn genom att inte lära dem finska. Andra föräldrar i gruppen har dåliga kunskaper om rätten till modersmålsundervisning.

I Stockholm finns många undervisningsgrupper i finska i kommunala skolor över hela staden. Också finskspråkiga förskolor finns på några platser. Att erbjuda alla sverigefinska barn och ungdomar modersmålsundervisning – enligt samma regler som gäller för övriga nationella minoritetsspråk – kommer därför inte att medföra särskilt stora merkostnader. Existerande undervisningsgrupper är i många fall ganska små och kan lätt utökas. Lärargruppen som undervisar i finska är dessutom välutbildad. Det behövs därför inte någon större utredning för att införa den föreslagna reformen.

Ett annat skäl till att Stockholm bör erbjuda förbättrade möjligheter till modersmålsundervisning i finska är den svenskspråkiga minoritetens ställning i Finland. Bättre möjligheter för finskan i Sverige stärker svenskans ställning i Finland.

Romernas ställning måste stärkas

Stadsledningskontorets förslag om att förbättra undervisningen för barn till romer i grundskolan och gymnasieskolan är utmärkta.

Dock har utbildningen av vuxna romer under årtionden präglats att tillfälliga och ofta förändrade villkor. Endast därför att Stockholm haft intresserade tjänstemän har man lyckats finna nya, men inte långsiktiga, sätt att utbilda vuxna romer med liten eller ingen skolbakgrund. Utbildningen av romer till behandlingsassistenter och lärarassistenter har varit mycket lyckade och har lett till att många romer fått anställning vid behandlingshem, i frivilligorganisationer och i skolor.

Staden bör därför ta initiativ till en långsiktigt hållbar utbildningsväg för vuxna romer. Det kräver samarbete med lärarhögskolan och andra utbildningsanordnare samt med arbetsmarknadsmyndigheterna. Mycket erfarenheter finns att hämta från Stockholm matchning och andra yrkesförberedande initiativ. Många vuxna romer är dessutom intresserade av att starta egna företag, varför samarbete i denna fråga bör inledas i med Svenskt näringsliv och andra företagorganisationer.

Huvudproblemet med vuxenundervisningen för romer har dock varit att finna försörjningsmöjligheter under studierna. Många romer har stora familjer. Därför bör Stockholm skriva till regeringen och begära att man snabbt löser frågan om ett riktat vuxenstudiestöd till romer.

En stärkt vuxenundervisning för romer gynnar också de romska barnen. De behöver förebilder bland de vuxna.

Dold diskriminering av romer?

Staden bör också undersöka om det i stadens skolor, nämnder och myndigheter finns en dold diskriminering av romer. Den kan yttra sig ibland annat att man har vissa handläggare "specialiserade" på romer, dvs man utgår från etnicitet och inte från de ärenden eller problem som romerna vänder sig till myndigheterna med för att få hjälp att lösa. Handläggare som talar romanes och som känner till den romska gruppen kan givetvis föra goda insatser, men risken finns att åtgärderna blir diskriminerande.

**De nationella minoriteterna
Kartläggning och förslag till insatser i Stockholms stad**

Innehållsförteckning

Sammanfattning av utredningens förslag
Utredningens genomförande
Arbetsgruppens sammansättning
Bakgrund
Minoritetslagstiftningens konsekvenser för kommunerna
Åtgärder på nationell nivå
De nationella minoriteterna i Stockholms stad
Minoritetspolitikens olika delmål
Informationsinsatser
Inflytande
Organisationsstöd
Undervisning om de nationella minoriteterna
Modersmålsundervisning
Utbildningsinsatser för romska barn och vuxna
Kultur
Finska biblioteket
Äldreomsorg
Övriga synpunkter från berörda förvaltningar

Sammanfattning av utredningens förslag

Kommunstyrelsen har vid sitt sammanträde den 21 april 2004 beslutat ge arbetsmarknads- och integrationsberedningen i uppdrag att, i samverkan med berörda kommunala verksamheter och representanter för de nationella minoriteterna, föreslå lämpliga åtgärder inom staden med utgångspunkt från den nationella minoritetslagstiftningen.

I denna utredningsrapport lämnar stadsledningskontoret (utbildning och arbetsmarknadsenheten) förslag på åtgärder inom staden med utgångspunkt från regeringens proposition 1998/99:143 *Nationella minoriteter i Sverige* som riksdagen fattade beslut om i december 1999, samt i de av regeringen undertecknade konventionerna; ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.

Förslagen i rapporten syftar till att uppmärksamma minoritetspolitiken och dess delområden inom de kommunala verksamheterna samt att synliggöra och stärka de nationella minoriteterna, deras språk och kultur. Vidare föreslås åtgärder för att ge de lokala nationella minoritetsorganisationerna möjligheter till inflytande och en kontinuerlig dialog med staden.

Utredningen lämnar förslag på följande insatser och bedömer att de kan hanteras inom ramen för ordinarie verksamhet och budget:

kommunstyrelsen föreslås

- anordna kontinuerliga samrådsmöten med ansvariga politiker och företrädare för lokala minoritetsorganisationer
- undersöka de nationella minoriteternas behov av äldreomsorg på modersmålet

kulturnämnden föreslås

- vidareutveckla metoder för att tydligare synliggöra de nationella minoriteternas kultur i stadens kulturliv

utbildningsnämnden föreslås

- uppmärksamma grund- och gymnasieskolorna på undervisningsskyldigheten avseende de nationella minoriteterna samt kompetensutveckla berörda lärare om de nationella minoriteterna
- utreda möjligheterna att erbjuda modersmålsundervisning på finska på samma villkor som för samiska, romani chib och meänkieli
- förstärka uppföljningen av de romska elevernas utbildningssituation på grund- och gymnasieskolan samt återkomma med redovisning av lämpliga åtgärder för att förbättra densamma
- vidareutveckla de riktade utbildningsinsatserna för vuxna romer

stadsdelsnämnderna föreslås

- utveckla och förstärka informationen till hemmen om modersmålsundervisning på de nationella minoritetsspråken

stadsmuseinämnden föreslås

- inom sitt ansvarsområde uppmärksamma de nationella minoriteternas historia och kulturarv, som en del av stadens kulturhistoria

Utredningen lämnar även förslag på följande insatser men bedömer att insatserna genererar ett ställningstagande om utökning av stadens budget:

kommunstyrelsen föreslås

- genomföra informationsinsatser om de nationella minoriteterna till stadens anställda och allmänheten och för detta tillförs 0.5 mnkr

kulturnämnden föreslås

- utarbeta ett nytt samlat regelverk för de lokala nationella minoritetsorganisationerna och för detta tillförs 1.0 mnkr

- administrera ett årligt stöd till Finska biblioteket, Finlandsinstitutet och för detta tillföras 0.6 mnkr

Utredningens genomförande

Utredningen har genomförts på välfärd och utbildningsavdelningens utbildning och arbetsmarknadsenhet på stadsledningskontoret.

Information och synpunkter har inhämtats från utbildnings-, kultur-, stadsmusei-, och socialtjänstförvaltningarna samt stadsdelsförvaltningarna Katarina – Sofia, Skarpnäck, Kista och Skärholmen. Information har även erhållits från f.d. äldreomsorgsberedningens kansli samt juridiska avdelningen på stadsledningskontoret.

Samtal har genomförts med företrädare från Judiska församlingen, Finska föreningen i Stockholm, Tornedalsföreningen, Romskt kulturcentrum och Sameföreningen i Stockholm. Den 16 mars inbjöds de nationella minoritetsföreningarna till ett informationsmöte där en lägesrapport lämnades.

Uppgifter har inhämtats från Sametinget och Tornedalingarnas riksförbund samt från organisationernas hemsidor och andra skriftliga källor. Studiebesök har genomförts i Tornedalen och Kiruna kommuner, som ingår i förvaltningsområdet för finska, meänkieli respektive samiska.

Arbetsgruppens sammansättning

I arbetsgruppen har följande personer ingått: Ann-Marie Algemo, Annika Hjelm och Karin Steffensen, arbetsmarknad och utbildningsenheten vid stadsledningskontoret samt Lena Loiske från kulturförvaltningen.

Ann-Marie Algemo har fungerat som arbetsgruppens sekreterare.

Bakgrund

Kommunstyrelsen beslöt den 21 april 2004 att ge arbetsmarknads- och integrationsberedningen i uppdrag att förslå lämpliga åtgärder inom staden med utgångspunkt från den nationella minoritetslagstiftningen. I borgarrådets föredragandetext betonas vikten av kontinuerlig dialog med representanter för de nationella minoritetsgrupperna. Vidare betonas att det är angeläget att stadens ansvar klargörs när det gäller minoritetslagstiftningen och att de kommunala verksamheterna får information om innebörden i den nationella minoritetspolitiken. I uppdraget anges att samverkan ska ske med berörda kommunala verksamheter samt med representanter för de nationella minoriteterna.

Uppdraget har sin grund i en hemställan från integrationsnämnden år 2000 då nämnden, i samband med behandlingen av ett ärende, beslöt att till kommunstyrelsen hänskjuta frågan om utveckling av en policy för staden avseende stöd till de nationella minoriteterna.

Riksdagen antog i december 1999 regeringens proposition 1998/99:143 "*Nationella minoriteter i Sverige*", vilken utgör grunden för minoritetspolitiken. Därefter har regeringen ratificerat Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Konventionerna är bindande och övervakningsorganet är Europarådet.

Skyddet för de mänskliga rättigheterna tillhör Europarådets kärnområden. Respekten för de mänskliga rättigheterna är en förutsättning för medlemskap i Europarådet, som i januari 2005 bestod av 46 medlemsstater. Arbetet för de mänskliga rättigheterna bedrivs brett och inkluderar bland annat arbete mot rasism och främlingsfientlighet, jämställdhet mellan könen, skydd för nationella minoriteter och rättsligt samarbete.

Följande minoriteter har erkänts som nationella minoriteter i Sverige: samer (som också är Sveriges ursprungsbefolkning) sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. Dessa minoriteters språk är också erkända nationella minoritetsspråk: samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch.

Av riksdagsbeslutet som fattats till följd av propositionen 1998/99:143 ”*Nationella minoriteter i Sverige*” framgår följande:

- Målet för minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna, stärka deras möjligheter till inflytande och stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.
- Samtliga nationella minoriteters behov och intressen ska beaktas på alla nivåer i samhällsförvaltningen.
- Den enskilde individen avgör om han eller hon vill tillhöra en nationell minoritet.
- Kunskap om minoriteternas språk och kultur samt deras bidrag till Sveriges historia och kulturarv ska spridas.
- Information om minoritetslagstiftningen och dess betydelse ska spridas.
- Regionala åtgärder behöver vidtas i vissa geografiska områden där minoritetsspråken använts av hävd och fortfarande används i tillräcklig utsträckning.
- En del rikstäckande åtgärder behöver vidtas. Särskilt betonas betydelsen av inflytande, modersmålsundervisning, utbildning och kulturverksamhet.

Minoritetslagstiftningens konsekvenser för kommunerna

Grunden för den minoritetspolitik som riksdagen fattat beslut om är propositionen 1998/99:143, ”*Nationella minoriteter i Sverige*”. Där anges att minoritetsgruppernas behov och intressen ska beaktas i alla delar av landet och på alla nivåer i samhällsförvaltningen, vilket gäller såväl statliga myndigheter som kommuner och landsting.

De delar inom minoritetspolitiken som riksdagen särskilt lagstiftat kring avser de s.k. förvaltningsområdena för samiska, finska och meänkieli samt den undervisningskyldighet om nationella minoriteter som regleras i skollagen. I grundskoleförordningen och gymnasieförordningen anges de särskilda regler som gäller för modersmålsundervisning på minoritetsspråk.

Språklagar för förvaltningsområden för finska, meänkieli och samiska

I lagstiftningen anges särskilda skyldigheter för ett antal kommuner i Norrbottens län (s.k. förvaltningsområden) där samiska, finska och meänkieli använts av hävd och fortfarande används i tillräcklig utsträckning. Dessa skyldigheter regleras i språklag 1999:1775 *Lag om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domsto-*

lar samt språklag 1999:1176 *Lag om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar*. Lagarna innebär att enskilda har laglig rätt att använda minoritetsspråken samiska, finska och meänkieli i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar. Möjlighet finns att begränsa den språkliga servicen till vissa tider och vissa platser. Lagstiftningen innebär också att den enskilde i förvaltningsområdena har rätt att få förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på respektive språk.

Statlig utredning om Stockholms- och Mälardalsregionen som förvaltningsområde för finska språket

Drygt 220 000 sverigefinnar bor i Stockholms- och Mälardalsregionen. Europarådet har i sin uppföljning av hur Sverige genomfört sina konventionsåtaganden rekommenderat Sverige att förbättra situationen för finska språket utanför det nuvarande finska förvaltningsområdet. Mot bakgrund av detta har regeringen tillsatt utredningen om finska språket i Stockholms- och Mälardalsregionen (Ju 2004:01). Den har i uppdrag att analysera om det finns förutsättningar att utvidga lagstiftningen om rätten att använda finska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att gälla även inom de 53 kommunerna i Stockholms- och Mälardalsregionen. Som ett led i sitt arbete har utredningen begärt ett yttrande från Stockholms stad avseende stadens beredskap att hantera ett förvaltningsområde för finska språket. Kommunstyrelsens promemoria PM 2005 RVI (Dnr 337-5099/2004) överlämnades i februari 2005. I promemorian görs bedömningen att Stockholms stad i dagsläget har goda förutsättningar att tillgodose medborgarnas efterfrågan av äldreomsorg och förskoleverksamhet helt eller delvis på finska. För att kunna tillhandahålla service på finska språket på det sätt som sker i nuvarande förvaltningsområden krävs dock informationsinsatser samt förändringar i stadens organisation samt en högre grad av samordningen mellan stadsdelsförvaltningarna. Ett förvaltningsområde i Stockholm förutsätter därför statlig ekonomisk kompensation, både initialt och långsiktigt.

24 maj 2005 presenterade utredningen delbetänkandet *Rätten till mitt språk. Förstärkt minoritetsskydd* SOU 2005:40. Enligt uppgift från utredaren ska slutbetänkandet slutredovisas senast den 31 december 2005. I delbetänkandet föreslår utredaren en rad åtgärder för att förbättra genomförandet av minoritetspolitiken. Bl. a. föreslås en ny lag som reglerar samtliga nationella minoriteter samt att skyddet av de nationella minoriteterna, deras språk och kulturer föreslås även regleras i grundlagen.

För att stärka finska språkets ställning föreslår utredaren att nuvarande förvaltningsområde för finska språket utvidgas till att omfatta Gällivare, Kiruna, Pajala, Harparanda, Övertorneå kommuner samt samtliga kommuner i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län. Det utvidgade förvaltningsområdet föreslås omfatta samma rättigheter som nuvarande lag stadgar, nämligen rätt till förskola och äldreomsorg helt eller delvis på finska samt möjlighet att använda finska i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar. Finansiering av kostnader i samband med utvidgning av befintligt förvaltningsområde för finska språket föreslås ske genom

riktade statliga bidrag till berörda kommuner och landsting. Delbetänkandet kommer att remitteras till Stockholms stad m.fl. kommuner.

Undervisning om de nationella minoriteterna samt modersmålsundervisning på minoritetsspråken

Undervisning om Sveriges nationella minoriteter, deras historia, traditioner och språk samt deras del i samhället idag är en uppgift för skolan. Som en följd av minoritetspolitiken har läroplanerna för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) respektive de frivilliga skolformerna (Lpf 94) ändrats år 2003 så att det framgår att kunskap om de nationella minoriteternas historia, kultur, språk och religion i Sverige ska ingå som ett kunskapskrav. Detta är även infört i kursplanerna i ämnena svenska, historia, religion och samhällskunskap.

Enligt grundskoleförordningen (1994:1194) och gymnasieförordningen (1992:394) finns en kommunal skyldighet att anordna modersmålsundervisning i minoritetsspråken finska, samiska, meänkieli och romani chib med dess varieteter. Reglerna för modersmålsundervisning på samiska, meänkieli och romani chib är gynnsammare för de elever som ansöker om modersmålsundervisning på dessa språk, än reglerna för övrig modersmålsundervisning.

Implementering av minoritetspolitiken – en pågående process

När det gäller övriga områden och delmål som omnämns i propositionen 1998/1999: 143 "Nationella minoriteter i Sverige" är stadsledningskontorets uppfattning, efter konsultation med juridiska avdelningen, att minoritetspolitiken som den formuleras i propositionen är dispositiv till sin karaktär och ger uttryck för en viljeyttring. I propositionen betonas dock att samtliga minoriteters behov och intressen ska beaktas på alla nivåer i samhällsförvaltningen och att genomförandet av politiken ska ske i dialog mellan staten och kommunerna.

Erfarenheterna av de fem år som gått sedan riksdagen fattade beslut om en minoritetspolitik för Sverige visar att ytterligare åtgärder behöver vidtas, vilket bl a redovisas i konstitutionsutskottets rapport 2004/05:RFR3 *Nationella minoriteter och minoritetsspråk* samt i delbetänkandet från utredningen om de finska och sydsamiska språken SOU 2005:40 *Rätten till mitt språk. Förstärkt minoritetsskydd*. Även Europarådet, som studerat hur Sverige uppfyller ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter i praktiken, har funnit brister. Europarådet konstaterar att en större kommunal aktivitet är en förutsättning för delar av det praktiska genomförandet av minoritetspolitiken, då en stor del av de frågor som berörs av minoritetspolitiken omfattas av den kommunala beslutsnivån.

Åtgärder på nationell nivå

Justitiedepartementet är det departement som ansvarar för de nationella minoritetsfrågorna med undantag för de samiska frågorna, som är placerade på Jordbruksdepartementet. Ansvaret för de minoritetspolitiska frågorna flyttades i juli 2004 från enheten för integration och mångfald till enheten för demokratiutveckling, mänskliga rättighe-

ter, folkrörelsefrågor och idrott. Syftet var att tydliggöra att minoritetspolitiken inte är en del av integrationspolitiken utan tillhör området demokrati och mänskliga rättigheter.

Inom regeringskansliet finns ett interdepartementalt samarbete mellan olika politikområden som syftar till att ge minoritetspolitiken större genomslagskraft inom de olika områden som berörs. Förutom insatser för berörda förvaltningsområden i norra Sverige har flera åtgärder vidtagits inom olika politikområden. Exempel på nationella insatser:

- På Myndigheten för skolutveckling pågår ett utvecklingsarbete för att förbättra undervisningen för de nationella minoriteterna. Arbetet består dels av insatser för kompetensutveckling av personal i förskola och skola, dels av utveckling av läromedel och utarbetande av ordbaser och lexikon för de olika språken.
- Skolverket har fått regeringens uppdrag att kartlägga skolsituationen för minoriteterna samt föreslå eventuella åtgärder som kan förbättra situationen för de nationella minoriteterna.
- DO har fått ett uppdrag att särskilt arbeta med frågan om diskriminering mot romer. Uppdraget som redovisades 2004 innehåller ett antal förslag till åtgärder som DO arbetar vidare med.
- Kulturrådet har tilldelats 7 mnkr för att stärka de nationella minoriteternas kultur och språk.
- Sveriges radio, Utbildningsradion och Sveriges Television fick år 2002 nya sändningstillstånd som bl a inneburit att sändningarna på minoritetsspråken ökat.
- Justitiedepartementet har genom omfördelning av resurser tilldelats 4 mnkr för att stödja de nationella minoritetsorganisationernas möjligheter till inflytande.
- Ett treårigt informationsprojekt om samer och samisk kultur har genomförts med syfte att få ett ökat och långsiktigt förtroende mellan samer och icke-samer samt att förebygga och motverka diskriminering.
- För att öka minoriteternas inflytande hålls årligen samrådsmöten med företrädare för regeringen och minoriteternas organisationer. Frågor som särskilt lyfts fram är språk- och utbildningsfrågor. Regeringen har inrättat ett särskilt råd för romska frågor som är ett rådgivande organ till regeringen.
- I syfte att uppmärksamma och implementera minoritetspolitiken har ett flertal regionkonferenser genomförts i landet. År 2004 medverkade Stockholms stad som samarbetspartner i den regionkonferens som genomfördes i Stockholmsregionen.

De nationella minoriteterna i Stockholms stad

De nationella minoriteterna har en lång historia i staden och har bidragit till att utveckla och berika Stockholm. Som exempel kan nämnas att romernas närvaro i staden

omnämns i Stockholms stads tänkebok redan år 1512, finska församlingen bildades år 1533 och judiska församlingen grundades 1775.

Samtliga fem nationella minoritetsgrupper finns representerade i Stockholm stad. Den största gruppen utgörs av sverigefinnarna vilka år 2004, enligt USK, var 46 415 personer i första och andra generation. Till dessa siffror tillkommer de sverigefinnar som bott i Sverige i många generationer men som inte omnämns i någon statistik.

För övriga minoritetsgrupper är siffrorna än mer osäkra då det inte förs någon statistik på etnisk grund utan på födelseland. Med utgångspunkt från de uppgifter som lämnats av minoritetsorganisationerna själva är situationen ungefär följande: Den judiska gruppen ca 9 000 individer, tornedalingarna ca 5 000 inflyttade personer, samerna ca 2 000 inflyttade personer och romerna ca 2000 personer samt ca 3000-5000 personer från resandefolket, som också tillhör den romska minoriteten.

Utmärkande för de nationella minoritetsgrupperna är generellt att de har en egen identitet som har sin historiska grund i ett eget språk, en egen kultur och egna traditioner som skiljer sig från majoritetsbefolkningen och som gruppen har en önskan att bevara. Detta innebär att minoritetsgrupperna har vissa gemensamma intressen och frågor som nationella minoriteter men också egna särintressen samt olika behov och önskemål.

För mer information om respektive grupp se bilaga 2. *Fakta om de nationella minoriteterna.*

Minoritetspolitikens olika delmål

Informationsinsatser

Ett av syftena med de konventioner som regeringen undertecknat är att uppmuntra till kunskap om de nationella minoriteterna och deras språk. Regeringens avsikt har varit att minoritetspolitiken ska få genomslag i hela landet och att minoriteternas behov ska beaktas på alla samhällsnivåer. Trots detta råder det kunskapsbrist om minoritetspolitiken enligt utredningen *Rätten till mitt språk. Förstärkt minoritetsskydd* SOU 2005:40. Utredaren gör bedömningen att en omfattande informationskampanj för att öka kunskaperna hos beslutsfattare, tjänstemän och allmänhet behövs.

I konstitutionsutskottets rapport *Nationella minoriteter och minoritetsspråk* 2004/05:RFR3 konstateras att många berörda myndigheter och tjänstemän på olika nivåer inte nåtts av relevant information och att informationen inte alltid går fram på grund av att negativa attityder och värderingar står i vägen. Det konstateras också att det delvis kan bero på att det är delvis svårbegriplig information och delvis utifrån ett nytt perspektiv.

En historisk förklaring till den generella kunskapsbristen om området är den assimilationspolitik som tidigare förts i Sverige. Grundtanken i den då förda politiken var att det inte fanns utrymme för andra språk än svenska. Professor Kenneth Hyltenstam beskriver i rapporten *Sveriges sju inhemska språk – ett minoritetsspråkperspektiv* hur grupper som avvek från majoritetsbefolkningen, bl a samer, tornedalingar och finnar utsattes för ett starkt assimilering- eller likriktningstryck. Det ledde till ett förnekande

av eller bortseende från den kulturella mångfald som under århundraden karakteriserat landet. På 1970-talet började en acceptans av språklig och kulturell mångfald att växa fram i Sverige. Trots detta har minoriteterna, till skillnad från invandrarna, varit delvis osynliga i samhället, vilket också avspeglas i de läromedel och den skolundervisning som många svenskar tagit del av under sin uppväxt. Ytterligare en bidragande orsak till minoriteternas ”osynlighet” är den diskriminering och de negativa attityder som minoriteterna möter än idag, vilken kan få till följd att enskilda individer väljer att inte betona sitt minoritetsursprung.

Kommentarer och förslag

I de möten som genomförts med berörda förvaltningar har det framkommit att det saknas både generell och specifik information om minoritetspolitiken, om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken.

Kulturförvaltningen, som handlägger vissa frågor som rör de nationella minoriteterna, instämmer i att det finns en uttalad kunskapsbrist även inom Stockholms stad och hos allmänheten om de nationella minoriteterna, minoritetsspråken och minoritetspolitiken. Ofta sammanblandas integrationspolitik och minoritetspolitik och de nationella minoriteternas specifika behov avfärdas med uttalanden som att ”de redan är integrerade”.

Detta bekräftas även av företrädare för minoritetsorganisationerna som efterlyser mera informationsinsatser samt att det inrättas kommunala och statliga instanser där frågor som rör minoriteterna samlas.

Utredningen föreslår att kommunstyrelsen ges i uppdrag att genomföra informationsinsatser om de nationella minoriteterna till stadens anställda. Viss information bör även genomföras till allmänheten, som ett komplement till den information som lämnas av minoritetsorganisationerna.

Finansiering

Insatsen är kostnadsberäknad till 0.5 mnkr och förutsätter ställningstagande om finansiering i budget 2006.

Inflytande

Ett av minoritetspolitikens delmål är att stärka inflytandet för de nationella minoriteterna. I propositionen anges att de nationella minoriteterna ska ges möjlighet till inflytande och samråd med myndigheter i frågor som berör dem. Som en konsekvens av detta har olika åtgärder vidtagits på nationell nivå för att stödja minoriteternas möjlighet till inflytande, som ett komplement till de möjligheter som finns via remissförfarandet och kommittéväsendet. Bland annat hålls samrådsmöten med företrädare för regeringen och minoriteternas organisationer. Riksorganisationer som företräder nationella minoriteter tilldelas även särskilda medel för att öka deras möjlighet till inflytande i frågor som rör dem.

I Stockholms stad finns sedan år 2003 ett lokalt minoritetsnätverk som staden tagit initiativ till. Nätverket är öppet för styrelseledamöter och andra aktiva i lokala minoritetsföreningar i Stockholms stad. Kulturförvaltningen och stadsledningskontoret inbjuder gemensamt till årliga möten med nätverket för att diskutera angelägna frågor. Dessa möten har bl a resulterat i seminarier som belyser minoriteternas frågor och en hemsida om nationella minoriteter som kulturnämnden ansvarar för. Minoritetsnätverket är uppskattat av båda parter som ett forum för dialog mellan organisationerna och stadens tjänstemän.

På kulturförvaltningen finns sedan januari 2005 en arbetsgrupp som handlägger vissa nationella minoritetsfrågor, däribland frågor som rör romer. Denna arbetsgrupp har sedan många år etablerat ett delaktighetsperspektiv med romska företrädare i alla de verksamheter och projekt som initieras för att stärka den romska minoriteten. Denna arbetsmetod har visat sig framgångsrik och bl a resulterat i ett växande romskt föreningsliv samt en särskild satsning på romsk vuxenutbildning. Detta sammantaget har lett till ett ökat engagemang och en ökad delaktighet i den romska gruppen som långsiktigt gynnar hela staden.

Representanter för lokala minoritetsorganisationer efterlyser möjlighet till direkt dialog med politikerna i Stockholms stad i olika frågor som berör dem.

Företrädare för den romska minoriteten efterlyser även möjlighet att regelbundet träffa politiker i staden för att särskilt belysa situationen för romerna, som förutom minoritetspolitiska frågor, även omfattar frågor som rör utbildning, diskriminering, arbetsmarknad m.m.

I den hemställan från integrationsnämnden år 2000 som ligger till grund för uppdraget från kommunstyrelsen om att föreslå lämpliga åtgärder för implementering av minoritetspolitiken i kommunens verksamhet, omnämns utvecklingen av en lokal minoritetspolicy för staden.

Av de tillfrågade förvaltningarna är det dock ingen som förordar en lokal policy avseende stöd till de nationella minoriteterna att bevara sin särart och utveckla sin kultur. De föreslår istället information och uppdrag med hänvisning till politikområdet.

Av de tillfrågade företrädarna för minoritetsföreningarna är det endast Finska föreningen i Stockholm som efterlyser en lokal minoritetspolicy för staden. De övriga föreningsföreträdarna förordar konkreta insatser inom främst informations- utbildnings- och kulturområdena samt mer resurser till de nationella minoriteternas egna organisationer och basverksamheter.

Kommentarer och förslag

Utredningen gör bedömningen att en lokal minoritetspolicy endast skulle få en marginell effekt. Bedömningen görs dels med hänvisning till tillfrågade förvaltningar och föreningsföreträdarens uppfattning och synpunkter i frågan, dels med hänvisning till att det saknas allmän och specifik kunskap om minoritetspolitiken inom många av stadens verksamheter.

De nationella minoriteterna bör ha möjlighet att ta upp frågor och ha synpunkter på beslut som rör dem själva på kommunal nivå. Samrådsmöten med berörda politiker i angelägna frågor som rör minoriteterna skulle utgöra ett värdefullt komplement till de möten som årligen genomförs med stadsledningskontoret och kulturförvaltningen.

Utredningen föreslår att kommunstyrelsen ges i uppdrag att anordna kontinuerliga samrådsmöten med ansvariga politiker och företrädare för lokala minoritetsorganisationer

Organisationsstöd

När det gäller delmålet att stärka minoritetsorganisationernas möjlighet till delaktighet och inflytande har staden vidtagit åtgärder som innebär att lokala minoritetsföreningar i Stockholms stad sedan år 2004 har möjlighet att ansöka om verksamhetsstöd på samma villkor som stadens invandrarföreningar. Detta sker inom ramen för samma regelverk som invandrarföreningarna. Stödets storlek varierar mellan 22 -120 tkr /förening och år.

Trots det ekonomiska stödet som föreningarna får från staden saknar de finska, samiska och tornedalska lokalföreningarna resurser för att få till stånd fungerande basorganisationer, vilket försvårar deras arbete. För den samiska och tornedalska minoriteten finns sammanlagt två föreningar i hela storstockholm. I övrigt saknas institutioner och verksamheter för den samiska och tornedalska kulturen i Stockholm. De två föreningarna drivs ideellt av medlemmarna. Tornedalsföreningen har vissa möjligheter att låna lokal för medlemsaktiviteter av Finska kyrkan och Sameföreningen hyr ett mindre kontorsrum i Sabbatsbergsområdet.

Samiska föreningen är ofta uppvaktad av skolor, myndigheter och andra som efterfrågar informationsmaterial, informatörer, studiebesök eller samtalspartner i samiska frågor men eftersom allt arbete inom föreningen sker på ideell basis har de svårigheter att möta efterfrågan. Tidigare fanns ett samiskt centrum i Gamla Stan som lades ned i slutet av 1980-talet pga ekonomiska svårigheter. Sameföreningen i Stockholm har tidigare uppvaktat Stockholms stad och Sametinget för att få till stånd ett samiskt informations- och kulturcenter i huvudstaden och ser detta som en prioriterad fråga.

Finska föreningen i Stockholm hyr ett kontorsrum på Finlandsinstitutet. För medlemsaktiviteter behöver föreningen låna eller hyra andra lokaler. Alla insatser i föreningen sker ideellt och föreningens företrädare beskriver att det finska föreningslivet, som blomstrade under 1980-talet, kraftigt minskat under 1990-talet p.g.a. ekonomiska svårigheter och nedgång i medlemstalen. Finska föreningen efterlyser ekonomiskt stöd för att kunna utveckla föreningens verksamhet och bl a genomföra en särskild satsning på finskspråkiga barn och ungdomar. Ett önskemål är även att ha anställd personal som kan bedriva informationsverksamhet till stadens finskspråkiga invånare och en bredare allmänhet.

Den sverigefinska minoriteten finns även representerad i staden genom bl. a. Finlandsinstitutet som bedriver en rikstäckande verksamhet och Sverigefinska riksförbun-

dets stockholmsavdelning som representerar hela regionen. I staden finns även några mindre intressebaserade föreningar med finsk identitet.

Den judiska gruppen har utifrån historiska traditioner och genom församlingarna utvecklat en egen infrastruktur för viktiga delar av samhällslivet, som barnomsorg, utbildning, äldreomsorg och kultur. Judiska församlingen intar en central roll i detta arbete och arbetar även utåtriktat. Finansieringen av de egna verksamheterna sker till stora delar med bidrag från den judiska gruppens församlingar, egna fonder, institutioner och privatpersoner. Detta har sammantaget inneburit stora uppoffringar inom gruppen och den ekonomiska basen upplevs ofta som otillräcklig i förhållande till de behov och ambitioner som man har som minoritet. I Stockholm finns, förutom Judiska församlingen, flera föreningar och grupper med judisk identitet och med inriktning på bland annat kultur och idrott.

När det gäller den romska minoriteten har föreningslivet expanderat starkt sedan år 2000 då f d integrationsnämnden avsatte 1 mnkr för att stärka den romska minoritetens möjligheter till organisationsbildning samt integrations- och minoritetspolitiska aktiviteter. Bakgrunden till den särskilda satsningen var främst den romska gruppens bristande deltagande på olika samhällsarenor vilket är en direkt följd av den starka diskriminering som romerna som grupp varit utsatta för i Sverige sedan 1500-talet och som fortfarande pågår. Insatsen har varit mycket framgångsrik och resulterat i att det nu finns tolv romska lokalföreningar i Stockholm med olika inriktningar. Föreningarna verkar för att få ökat inflytande i olika samhällsfrågor samt driver projekt och aktiviteter som syftar till att stärka romer enskilt och som grupp. Aktiviteterna kan karakteriseras enligt följande:

- Utbildningsverksamhet; läxläsning, studiecirklar, produktion av skönlitteratur och läromedel på romani chib samt riktade utbildningar för en romsk målgrupp
- Identitetsstärkande verksamheter som fokuserar på kunskap om den romska kulturen, språket och historien samt situationen för romer idag
- Motivationsprojekt där deltagarna förbereder sig för utbildning och arbetsliv
- Informations- och kulturverksamheter om romer som främst vänder sig till allmänheten
- Aktiviteter som syftar till att synliggöra och motverka antiziganism.

På uppdrag av kommunstyrelsen har kulturförvaltningen i samarbete med företrädare för de fem romska huvudgrupperna projekterat och startat ett romskt kulturcentrum. För verksamheten har 1 mnkr reserverats i kulturnämndens budget. Kulturcentret som ligger i Gubbängen öppnade i februari 2004. Syftet med verksamheten är att belysa den romska kulturen i ett nutida och ett historisk perspektiv. Centret är öppet för allmänheten och erbjuder språkkurser, kulturevenemang, informationstillfällen, utställningar m.m. En prioriterad målgrupp är romska barn och ungdomar, som erbjuds möjlighet att få mer kunskap om sin egen kultur och sitt eget ursprung för att bli stärkta i sin identitet som romer. Verksamheten samfinansieras med Justitiedepartementet och Statens kulturråd.

Sammantaget kan det konstateras att de minoritetsföreningar som utredningen haft kontakt med upplever att förväntningarna både från omgivande samhälle och de egna medlemmarna är höga när det gäller föreningarnas möjligheter att representera sin kultur och bidra till delaktighet och inflytande i olika samhällsfrågor. Förväntningarna är även höga när det gäller föreningarnas möjligheter att driva en språk-, kultur- och identitetsbevarande verksamhet i enlighet med minoritetspolitikens mål och föreningarnas och medlemmarnas vilja. Krav finns också på att föreningarna ska synliggöra den egna minoritetskulturen genom utåtriktade kulturarrangemang och informationsverksamheter till skolor och allmänheten. P.g.a. bristande ekonomiska resurser har minoritetsföreningarna svårigheter att leva upp till de uppställda målen samt medlemmarnas och samhällets förväntningar.

Nytt regelverk för verksamhetsstöd och projektstöd till nationella minoriteterna

Kulturnämndens nuvarande regelverk för verksamhetsstöd till invandrarföreningar och nationella minoritetsföreningar utgår från invandrarföreningarnas situation och behov och syftar till att stimulera de ideella organisationerna att delta aktivt i integrationsarbetet i staden.

Inom ramen för kulturnämndens regelverk för integrationsprojekt finns en projektprioritering som syftar till att stärka de nationella minoriteternas kulturella särart. Införande av projektprioriteringen har varit uppskattad av föreningarna då det inneburit att projekt kunnat genomföras i enlighet med minoritetspolitikens mål. Föreningarna ifrågasätter dock att den sorterar under rubriken integrationsprojekt då det är minoritetsprojekt som avses.

Inom budgeten för verksamhetsstöd och integrationsprojekt finns 1 mnkr reserverade för projektinsatser för den romska minoriteten samt 1 mnkr för Romskt kulturcentrum i Stockholm. De reserverade medlen har haft avgörande betydelse för utvecklingen av det romska föreningslivet och den delaktighet och aktivitetsgrad som utvecklats bland romerna i Stockholm.

Kommentarer och förslag

Då integrationspolitik och minoritetspolitik är olika områden med olika syften är det angeläget att utarbeta ett samlat regelverk för de lokala nationella minoritetsföreningarna specifika behov. Det nya regelverket ska ta hänsyn till minoritetsföreningarnas behov av stöd för att stärka deras möjlighet till inflytande i frågor som rör minoriteterna, att värna om den egna gruppens identitet, kultur och språk samt deras vilja att arbeta mot diskriminering och sprida kunskap om den egna gruppen.

Regelverket bör vara behovsprövat och beakta att vissa föreningar har relativt få medlemmar, men ändå är den enda organiserade representanten för minoritetsgruppen i Stockholms stad. Trots låga medlemstal fyller föreningarna en viktig funktion både för minoritetsgruppen och en bredare allmänhet.

Utredningen föreslår att kulturförvaltningen får i uppdrag att utarbeta och admini-

streras ett nytt regelverk och att det ersätter kulturförvaltningens nuvarande regelverk för verksamhetsstöd till nationella minoritetsföreningar samt den prioritering inom projektstöd till integrationsprojekt som syftar till att stärka de nationella minoriteternas kulturella särart.

Finansiering

Insatsen är kostnadsberäknad till 1.0 mnkr och förutsätter ställningstagande om finansiering i budget 2006.

Till det nya regelverket föreslås även en omfördelning av 2.7 mnkr från kulturnämndens budget för verksamhetsstöd till invandrarföreningar och nationella minoritetsföreningar, samt projektstöd till integrationsprojekt och romska projekt. Detta belopp motsvarar storleken på det stöd som år 2005 utbetalats till verksamhetsstöd till nationella minoritetsföreningar (0.2 mnkr), storleken på det projektstöd som år 2004 utbetalades till minoritetsorganisationerna (0.5 mnkr) samt de reserverade medlen för romska projekt (1 mnkr) och Romskt kulturcentrum (1 mnkr).

Utredningen avvisar ytterligare omfördelning inom ramen för kulturnämndens budget för verksamhets- och projektstöd för invandrarföreningar skapa ett utrymme för de nationella minoritetsföreningarna. En omfördelning till förmån för minoriteterna skulle ofrånkomligen leda till negativa reaktioner, något som är motsatsen till vad man sagt sig vilja uppnå med minoritetspolitiken, nämligen en större ömsesidig förståelse och kunskap för minoriteterna.

Undervisning om de nationella minoriteterna

I riksdagsbeslutet som grundar sig på propositionen 1998/1999:143 *Nationella minoriteter i Sverige* betonas vikten av att alla barn i Sverige får kunskap om de nationella minoriteterna, deras historia, traditioner och språk samt deras del i samhället. Kunskapen om de nationella minoriteterna som en självklar del av Sveriges mångkulturella historia och kulturarv är nödvändig om de nationella minoriteterna ska få respekt, förståelse och stöd i sina strävanden att bevara sin kultur, sitt språk, sin religion mm. Det är även en förutsättning för ett ökat utbyte mellan minoriteterna och den övriga befolkningen. Skolornas läroplaner (Lpf 94, Lpo 94, Lpfö 98) och vissa kursplaner har ändrats så att det framgår att kunskap ska ges om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken.

Det är oklart i vilken utsträckning skolläring och personal vid Stockholms skolor uppmärksammat läroplanens och de reviderade kursplanerna skrivningar om de nationella minoriteterna. Det bör också nämnas att kunskap om de nationella minoriteterna inte funnits med i undervisningen på lärarhögskolan förrän helt nyligen. Bristen på läromedel som belyser de nationella minoriteterna är också fortfarande stor.

Kommentarer och förslag

Det är angeläget att skoleleverna i Stockholm i enlighet med läroplanerna får kunskap om de nationella minoriteterna, deras historia, traditioner, språk samt deras del i staden och samhället i övrigt. Det är också angeläget för stadens elever med minoritetsbakgrund att deras historia, språk, kultur mm uppmärksammas i undervisningen. Skolpersonalen ska uppmärksammas på skolornas skyldighet att undervisa om dessa frågor. Här kan både Mediateket och Biblioteksenheten på utbildningsförvaltningen få en viktig roll, liksom Språkcentrum för modersmål och minoritetsspråk. I staden finns också intresserade organisationer och andra som gärna bidrar med kunskap, t ex Judiska museet och Romskt kulturcentrum i Stockholm.

Utredningen föreslår att utbildningsnämnden ges i uppdrag att uppmärksamma grund- och gymnasieskolorna på undervisningsskyldigheten avseende de nationella minoriteterna samt kompetensutveckla berörda lärare om de nationella minoriteterna

Modersmålsundervisning

En del av minoritetspolitiken är att ge stöd till minoritetsspråken så att de hålls levande. Modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning har stor betydelse när det gäller att stödja och stärka minoritetsspråken. Modersmålsundervisningen består av två delar - undervisning i språket och studiehandledning på språket. Undervisningen ska hjälpa barn och ungdomar att utveckla sitt eget språk och lära sig mer om den egna kulturen. Undervisningen ska även underlätta elevernas utveckling till flerspråkiga människor med flerkulturell identitet. Undervisningen ges i snitt i en timme/vecka.

Kommunen har enligt grundskoleförordningen (1994:1194) skyldighet att anordna modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken finska, samiska (alla varieteter), meänkieli och romani chib (alla varieteter).

Reglerna för samiska, meänkieli och romani chib är gynnsammare för de elever som efterfrågar modersmålsundervisning på dessa språk, än för övrig modersmålsundervisning enligt följande:

Till skillnad från övrig modersmålsundervisning finns inte någon nedre gräns för minsta antalet elever som önskar undervisning för att kommunen ska erbjuda sådan undervisning. Kommunen är även skyldig att anordna undervisning även om det rör sig om en elev. (2 kap.18 §). Detta förutsätter dock att kommunen kan finna en lämplig lärare.

För minoritetsspråken finns inte heller något krav på att språket ska vara elevens dagliga umgängesspråk i hemmet (2 kap.9 §).

Ordinarie modersmålsundervisning får inte omfatta mer än ett språk för en elev men när det gäller romska elever som kommer från utlandet har de rätt till undervisning i två språk om det finns särskilda skäl till detta (2 kap 10 §).

Enligt grundskole- och gymnasieförordningen ska en elev få studiehandledning på sitt modersmål om eleven behöver detta. Detta omfattar även elever som har romani chib, samiska, finska eller meänkieli som sitt modersmål. (5 kap 2,3 §§).

För gymnasieskolan regleras rätten till modersmålsundervisning i gymnasieförordningen (1992:394). Samma rättigheter gäller för gymnasieelever som ansöker om modersmålsundervisning i samiska, meänkieli och romani chib, som för grundskoleelever som söker motsvarande. (5 kap. 5, 6, 7, 12 §§). Den elev som vill läsa modersmål i gymnasieskolan måste ha betyg i ämnet från årskurs nio eller motsvarande kunskaper.

Modersmål anordnas även i förskolan. I läroplanen för förskolan (Lpfö 98) anges bland förskolans uppdrag som följande:

”Förskolan kan bidra till att barn som tillhör de nationella minoriteterna och barn med utländsk bakgrund får stöd i att utveckla en dubbel kulturtillhörighet.

Språk och lärande hänger oupplösligt samman liksom språk- och identitetsutveckling. Förskolan skall lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta tillvara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftliga världen. Förskolan skall bidra till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål.”

Det faktum att de gynnsammare reglerna för modersmålsundervisning inte gäller för elever som har finska som modersmål har vållat starka protester från den finska gruppen. Representanter för finska organisationer hävdar att minoritetspolitiken inte haft önskad effekt för språkundervisningen på finska. Detta uppmärksammas även av utredaren i SOU 2005:40 ”Rätten till mitt språk. Förstärkt minoritetsskydd”. I utredningen föreslås att bestämmelser rörande rätt till modersmålsundervisningen för elever som tillhör nationella minoriteter ska ha samma lydelse för samtliga nationella minoriteter.

Motsvarande reaktion har uteblivit från den judiska gruppen som inte heller omfattas av de gynnsammare reglerna för minoritetsspråk. En förklaring till detta är att det inte finns någon efterfrågan på modersmålsundervisning på jiddisch i Stockholm.

För de finsktalande elever som önskar tvåspråkig undervisning finns möjlighet att söka till Sverigefinska skolan i Stockholm och Sverigefinska skolan i Järva. I Gullingskolan/Enbacksskolan i Tensta finns även modersmålsklasser i finska.

Enligt statistik från *Språkcentrum för modersmål och minoritetsspråk* var beställningen av modersmål på minoritetsspråk från grundskolorna under läsåret 2003/2004 följande:

Språk	Antal elever	Antal skolor
Finska	600	100
Romani chib (kelderash)	57	17
Lulesamiska	5	1
Nordsamiska	2	1

Efterfrågan av modersmålsundervisning på meänkieli och jiddisch saknas.

Rektor i grundskolan och gymnasieskolan har ansvar för information om modersmålsundervisning till hemmen samt att tillhandahålla undervisning för de elever som ansökt om detta, under förutsättning att lärare finns att tillgå. Trots Språkcentrums ambitioner att tillgodose modersmålsundervisning på alla språken har det funnits vissa svårigheter att finna behöriga modersmåls lärare. Detta har särskilt uppmärksammats när det gäller undervisning i romani chib. Svårigheten att finna behöriga lärare i romani chib bör dock ses utifrån den generellt låga utbildningsnivån inom den romska gruppen. Genom stadens riktade utbildningsinsatser för vuxna romer har två romer som utbildats till lärarassistenter anställt som modersmåls lärare i romani chib.

Kommentarer och förslag

Modersmålsundervisning ges i snitt en timme/vecka. Undervisningen ligger ofta utanför skoltid och sker inte alltid på elevens ordinarie skola, vilket kan innebära att elevens deltagande är begränsat. Modersmålsundervisningen bör ses som ett komplement till den språkträning eleven får i hemmet eller på annat håll, t ex i minoritetsföreningarnas egen regi. Detta blir särskilt angeläget för de elever med minoritetsbakgrund som inte har modersmålet som ett levande språk i hemmet. Det är dock angeläget att betona att modersmålsundervisningen, förutom språkträningen, även syftar till att hjälpa eleverna att få en stark självkänsla och främja deras utveckling till individer med dubbel kulturell identitet och kulturkompetens. När det gäller de finskspråkiga elevernas möjlighet till modersmål på samma villkor som för samiskan, romani chib och meänkieli bör detta utredas. Då efterfrågan av modersmålsundervisning på jiddisch saknas är det inte aktuellt att i dagsläget utreda detta.

Vad gäller stadens skyldighet att erbjuda minoritets eleverna modersmålsundervisning gör utredningen bedömningen att lagstiftningen uppmärksammats av stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden. De minoritetsföreningar som arbetsgruppen varit i kontakt med betonar dock att det bland många familjer saknas information om rätten till modersmål på minoritetsspråk. Det finns anledning för stadsdelsnämnderna att utveckla och förstärka informationen till hemmen om rätten till modersmålsundervisning på de nationella minoritetsspråken.

Utredningen föreslår att stadsdelsnämnderna ges i uppdrag att utveckla och förstärka informationen till hemmen om modersmålsundervisning på de nationella minoritetsspråken samt att utbildningsnämnden ges i uppdrag att utreda möjligheterna att erbjuda modersmålsundervisning i finska på samma villkor som för samiska, romani chib och meänkieli.

Utbildningsinsatser för romska barn och vuxna

1997-1998 genomförde f.d. resurstjänstförvaltningen i Stockholms stad en undersökning om de romska barnens skolsituation. Då fanns det uppskattningsvis 315 romska

elever på grundskolan, resandegruppen ej medräknad. År 2005 uppskattas antalet romska elever till ungefär motsvarande som år 1997 men siffrorna är osäkra.

F d resurstjänstförvaltningens undersökning redovisas i rapporten *Romska elever – Hur går det för dem i skolan*. Trots att undersökningen visar att det gick bra för några av eleverna var resultaten överlag nedslående. Genomsnittsfrånvaron på högstadiet var ca 40 % och på låg- och mellanstadiet ca 27 %. Endast ett fåtal elever lämnade grundskolan med fullständiga betyg. Det visade sig också att de romska eleverna i mindre utsträckning än andra flerspråkiga elever utnyttjade rätten till modersmålsundervisning.

I undersökningen görs jämförelser med den tidigare utredning som genomfördes 1989 av Stockholms skolor skolavdelning, *Zigenska elevers skolsituation – historik, lägesbeskrivning och utvecklingsbehov*. Utredningen konstaterar att det inte skett några större förändringar från 1989 och fram till 1997. Vid jämförelse av skolfrånvaro konstateras en marginell ökning av frånvaron i låg- och mellanstadiet 1997 och en marginell minskning i högstadiet 1997. I rapporten kommenterar lärare den stora frånvaron bland de romska eleverna som en ond cirkel orsakad av bristande kunskaper, dåligt självförtroende, olust inför skolan och skolk som leder till bristande kunskaper.

År 2005 förefaller problemen med de romska elevernas skoldeltagande fortfarande vara omfattande. I Kista stadsdelsnämnd uppger man t.ex. att uppskattningsvis 50 % av de romska eleverna sällan eller aldrig deltar i skolundervisningen. På utbildningsförvaltningen uppger man att många av de romska skolbarnen har dålig närvaro på modersmålsundervisningen. Det förefaller som om en majoritet av de romska elever som lämnar grundskolan har ofullständiga betyg, vilket försvårar deras möjlighet till fortsatta studier och arbete.

Vidare beskriver skolpersonal svårigheter med att förmå de romska eleverna att komma till skolan och delta i undervisningen. Företrädare för de romska föreningarna å sin sida efterlyser en större förståelse från skolornas sida för de specifika svårigheter och behov som finns inom gruppen och efterlyser mer samarbete med skolorna och fler insatser för de romska skoleleverna för att komma tillrätta med situationen.

Situationen för de romska skoleleverna i Stockholm och i hela landet kan delvis förklaras ur ett historiskt perspektiv, då det dröjde ända till 1960-talet innan romerna gavs möjlighet att bli bofasta och därmed kunde få del av sina rättigheter, bl. a. skolundervisning. Det innebär att det inom många romska familjer saknas en skoltradition. Bland äldre romer förekommer fortfarande analfabetism.

Avsaknad av skoltradition i kombination med delvis fortsatt misstroende mot skolan och svenska myndigheter innebär att det fortfarande finns romska familjer som är tveksamma till skolsystemet. Det finns också en oro för att skolan ska förminska barnens romska identitet och att de förloras till majoritetskulturen. Enlig Diskrimineringsombudsmannens rapport *Diskriminering av Romer i Sverige - Rapport från DO:s projekt åren 2002 och 2003 om åtgärder för att förebygga och motverka etnisk diskriminering av Romer*, upplever många romer att skolan inte bidrar till att stärka romska barns identitet och att skyddet mot diskriminering inom skolan är svagt. Många anser

även att den romska kulturen inte är tillräckligt synlig i skolan och att romska förebilder saknas.

För att påskynda en positiv utveckling när det gäller gruppens möjligheter till utbildning och arbete har Stockholms stad i samarbete med romska företrädare sedan 1998 genomfört riktade vuxenutbildningsprojekt för romer som vill utbilda sig till lärarassistenter och behandlingsassistenter. Satsningen har varit framgångsrik och lett till arbete för en majoritet av de 30 elever som hittills genomfört utbildningarna. För närvarande pågår ytterligare utbildningar för 35 romer som vill utbilda sig till lärarassistenter, barnskötare eller fritidsledare. Projektet samfinansieras av utbildningsnämnden, kulturnämnden och kompetensfonden.

Enligt uppgifter från kulturförvaltningen, som i samarbete med utbildningsförvaltningen genomför utbildningarna, bedöms de romska elevernas skolsituation som något förbättrad på de skolor som anställt de lärarassistenter som utexaminerades 2003. Skolsituationen har även förbättrats något för de elever vars föräldrar deltagit i vuxenutbildningarna, engagerats i föreningar eller på andra sätt verkar för att förbättra romernas situation.

Efterfrågan på flera utbildningar av detta slag är stor inom den romska minoriteten. Romerna efterlyser även, som ett komplement till ordinarie vuxenutbildning, en separat vuxenutbildning för romer som vill komplettera ofullständiga grundskole- och gymnasiebetyg. Utbildningsförvaltningen påpekar att kommande riktade utbildningsprojekt till vuxna romer borde utvecklas och även inkludera en matchningsdel för att underlätta till anställning.

På Nytorpsskolan i Enskede-Årsta stadsdelsnämndsområde finns Roma kulturklass som tar emot romska elever i årskurs F-9 samt elever som läser på individuella programmet.

Kommentarer och förslag

Enligt uppgifter från förvaltningarna och de romska organisationerna förefaller situationen för de romska skoleleverna endast ha förbättrats marginellt sedan 1989 och 1997 då föregående undersökningar genomfördes. Mot bakgrund av detta anser utredningen att det är angeläget att förstärka uppföljningen av de romska elevernas utbildningssituation på grund- och gymnasieskolorna samt utveckla nya metoder för att förbättra de romska elevernas skolnärvaro och skolresultat.

De riktade vuxenutbildningsprojekten för romer som genomförts i samarbete med utbildnings- och kulturnämnden har varit framgångsrika och bör därför fortsätta och vidareutvecklas.

Utredningen föreslår att utbildningsnämnden ges i uppdrag att förstärka uppföljningen av de romska elevernas utbildningssituation på grund- och gymnasieskolan samt ges i uppdrag att vidareutveckla de riktade utbildningsinsatserna för vuxna romer.

Kultur

De nationella minoriteterna har en rik kultur som manifesteras i olika former av konstnärlig verksamhet. Detta bidrar till att bevara och utveckla minoritetskulturerna och minoritetsspråken samtidigt som det utvecklar kulturlivet i allmänhet. Av riksdagens beslut framgår att stödet till sådan verksamhet inte bara är en angelägenhet för de nationella minoriteterna utan också för samhället i övrigt. Som en följd av detta beaktas de nationella minoriteterna särskilt vid fördelning av det statliga stödet till litteratur och kulturtidskrifter. Från och med år 2002 tillfördes Statens kulturråd 7 mkr för ett nytt bidrag för insatser som syftar till att främja de nationella minoriteternas språk och kultur över hela landet.

Förutsättningarna för minoritetsgrupperna att bedriva egen kulturell verksamhet i Stockholm varierar kraftigt och är bl. a. avhängigt gruppens storlek, omfattningen av en kulturell infrastruktur samt ekonomiska resurser. Stor del av de befintliga verksamheterna bärs upp av ideella krafter, vilket gör verksamheten bräcklig. Kulturaktiviteterna kan beskrivas som interna aktiviteter som främst har ett identitetsstärkande syfte och publika aktiviteter som även syftar till att uppmärksamma olika former av konstnärlig verksamhet för en bredare allmänhet.

I Stockholm är omfattningen av publika samiska och tornedalska kulturyttringar mycket begränsad. Den tornedalska och samiska kulturen uppmärksammas sporadiskt genom enstaka kulturevenemang och genom vissa föreningsaktiviteter. På Skansen finns möjlighet att besöka ett sameviste. Tidigare fanns en permanent utställning om samernas liv och kultur på Nordiska museet. Utställningen är nedlagd men man planerar för en utställning från år 2007 som i någon form ska belysa de nationella minoriteterna. Detta sammantaget innebär att det är svårt för skolelever och allmänheten i övrigt att få kunskap om Sveriges ursprungsbefolkning. Det innebär även att det är svårigheter för stockholmare med samisk bakgrund att ta del av samiska kulturaktiviteter i Stockholm.

En liknande situation har länge gällt för den romska minoriteten. Genom kulturnämndens insatser för att öka organisationsgraden inom den romska minoriteten samt ge ekonomiskt stöd till projekt som syftar till att uppmärksamma och stärka den romska minoriteten har en utveckling skett inom området. Bl a har utgivningen av den romska tidskriften *E Romani Glinda* möjliggjorts genom samfinansiering av kulturnämnden och Statens kulturråd. Flera romska föreningar arrangerar årligen olika kulturevenemang. Zigeniska kulturhistoriska föreningen har utarbetat en utställning om svenska romers historia och nutid och genomför informationsinsatser i skolor och bibliotek, med ekonomiskt stöd från kulturnämnden. På uppdrag av kommunstyrelsen har kulturnämnden, i samarbete med företrädare för de fem romska huvudgrupperna, projekterat och startat ett romskt kulturcentrum som bl a har som målsättning att belysa den romska kulturen i ett historiskt och nutida perspektiv.

Den judiska gruppen, som har en annan kulturell struktur, har bättre förutsättningar för både interna och publika kulturella aktiviteter än de övriga minoritetsgrupperna. Detta har dock skett genom ett stort ideellt engagemang och egenfinansiering. Judiska församlingen har tillsatt en egen kulturkommitté med formulerade kulturpolitiska mål

och genomför årligen en rad kulturaktiviteter. Egna medel finns delvis för stöd till judiska kultur- och andra aktiviteter. I Stockholm finns även ett judiskt centrum med ett bibliotek samt det Judiska museet. I staden finns även judiska teatern och den årliga judiska filmfestivalen samt flera kulturföreningar med judisk identitet.

På Snickarbacken i centrala Stockholm ligger Finlandsinstitutet som invigdes 1977. Finlandsinstitutets syften är att synliggöra finländsk kultur i Sverige, befrämja den sverigefinska kulturen samt främja kulturutbytet mellan Finland och Sverige. Institutet drivs av stiftelsen Finlands kulturinstitut i Sverige med intressenter från såväl Sverige som Finland. Stiftelsen har som syfte att sprida kännedom om den finländska kulturen i Sverige, stimulera den sverigefinska kulturens utveckling samt främja det bilaterala utbytet mellan Sverige och Finland

Stiftelsen driver en omfattande verksamhet som belyser den finska kulturen och språket genom kursverksamheter och olika konstnärliga uttrycksformer. På institutet finns även ett bibliotek, kontors- och sammanträdesutrymmen, aktivitetslokaler, galleri mm. För den sverigefinska minoriteten har Finlandsinstitutets verksamheter varit av stor betydelse sedan starten. Institutet är öppet för allmänheten.

Stadens kulturverksamhet

Att synliggöra och uppmärksamma de nationella minoriteternas språk, kultur och kulturyttringar är inte enbart en angelägenhet för de nationella minoriteterna utan också för samhället i övrigt.

Kulturnämnden ansvarar för delar av Stockholms stads kulturverksamhet. Kulturförvaltningen omfattar stadsbiblioteket, Kulturhuset, Liljevalchs konsthall, Kulturskolan och Konstkansliet. Kulturnämnden svarar också för stadens kulturstöd till samlingslokaler, stöd till studieförbund mm. Inom stadens kulturverksamheter förekommer enstaka utställningar och evenemang som lyfter fram de nationella minoriteternas kultur. På internationella biblioteket och stadsbiblioteket finns viss litteratur på minoritetsspråken.

År 2004 beviljade kulturnämnden kulturstöd till nationella minoritetsorganisationer och projekt enligt följande:

Verksamhet	Målgrupp	Belopp
Romskt kulturcentrum	Romer	1.000.000
Vuxenskolan - Zisel med gäster	Flera	50.000
Nevo Drom - musik som alternativ	Romer	30.000
Judiska museet	Judar	700.000

Stockholms historia förmedlas genom de två kommunala museerna Stockholms stadsmuseum och Medeltidsmuseet. Den publika avdelningen har till uppgift att genom ett varierat utbud av utställningar, program och undervisning skildra och sprida kunskap

om stockholmarnas liv och stadens historia fram till våra dagar. Målet med verksamheten är att engagera så många som möjligt i sin stad och dess kulturhistoria.

Kommentarer och förslag

Kulturnämnden bör ha goda förutsättningar att genom insatser inom stadens egna kulturverksamheter och bibliotek samt genom kulturstöd bidra till att göra minoriteternas språk och kultur mer kända och respekterade utanför den egna gruppen. En sådan satsning skulle kunna leda till att nya grupper både bland publik och utövare nås, vilket är i överensstämmelse med en av de, av kommunfullmäktige beslutade, viktiga frågor för kulturnämnden för perioden 2005-2007.

Stadsmuseet och Medeltidsmuseet har genom sin publika verksamhet unika möjligheter att till skolklasser och en bredare allmänhet synliggöra samt sprida kunskap om de nationella minoriteternas historia och kulturarv, som en del av stadens historia.

Utredningen föreslår att kulturnämnden ges i uppdrag att vidareutveckla metoder för att tydligare synliggöra de nationella minoriteternas kultur i stadens kulturliv samt att stadsmuseinämnden ges i uppdrag att inom sitt ansvarsområde uppmärksamma de nationella minoriteternas historia och kulturarv, som en del av stadens kulturhistoria

Finska biblioteket

På Finlandsinstitutet finns ett bibliotek med ca 10 000 titlar varav 90 procent på finska och resten på svenska. Sverigefinsk litteratur har en egen samling. Därutöver finns cd-skivor, kassetböcker, videofilmer m.m. på finska språket. Biblioteket är öppet för allmänheten men huvudsaklig målgrupp är landets sverigefinnar, ca 450 000 personer. Biblioteket redovisade år 2004 8018 besök och en total utlåning om 15 633 böcker och annan media, vilket är en ökning från föregående år. Biblioteket arrangerar även utställningsverksamhet och har en aktiv vänförening.

Biblioteket grundades 1894 av Stockholms Finska Förening. 1976 överläts det till Finlandsinstitutet och sedan 1997 drivs det av Stiftelsen Finlands kulturinstitut i Sverige. Biblioteket har enligt företrädare för finska organisationer stor betydelse för de finskspråkiga invånarna både i Stockholm och i övriga landet och utgör ett värdefullt komplement till det utbud av finsk litteratur som erbjuds på Stockholms stadsbibliotek. Enligt Statens kulturråds utredning *Finns finska på biblioteken?*, 2004, hade Finlandsinstitutets bibliotek dubbelt så många utlån av finska media än Stockholms Stadsbibliotekets huvudbibliotek år 2003 vilket stödjer bilden av biblioteket som en värdefull mötesplats för sverigefinnar.

Kulturförvaltningen delar de sverigefinska företrädarnas uppfattning om att finska biblioteket utgör ett bra komplement till Stockholms stadsbiblioteks egen verksamhet avseende utlåning av finsk litteratur.

Finska biblioteket har under många år haft sin huvudsakliga finansiering från finska staten som nu aviserat om att dra in sitt stöd till biblioteket från 2006 med hänvis-

ning till att biblioteket bör stödjas av svenska myndigheter, då det i första hand betjänar en av Sveriges officiellt erkända minoriteter.

För att undvika en nedläggning av finska biblioteket pågår förhandlingar mellan kulturförvaltningen, kulturdepartementet, landstinget och stiftelsen för att finna former för en samfinansiering motsvarande 1.5 mnkr. Då en majoritet av bibliotekets besökare bor i Stockholm föreslås att Stockholms stad stödjer finska biblioteket med ett verksamhetsstöd om 0.6 mnkr.

I Statens kulturråds rapport 2001:4, *De nationella minoriteterna och kulturlivet*, beskrivs hur olika faktorer på samhälls-, grupp- och på individnivå, påverkar möjligheterna och benägenheten att behålla minoritetsspråken. Utredaren betonar bl a vikten av minoritetsgruppens inflytande och möjligheter till att självständigt bedriva kulturverksamhet för att bevarandet av språk och kultur ska vara möjligt. Utredaren framhåller också vikten av att litteratur, sångtexter, tidskrifter, tidningar m.m. på minoritetsspråken görs tillgängliga.

Kommentarer och förslag

Finska biblioteket utgör ett komplement till stadsbiblioteket och är en resurs för stadens finskspråkiga invånare och andra som är intresserade av finska språket och finsk kultur. En nedläggning av biblioteket bedöms innebära att en värdefull resurs för att bevara och utveckla det finska språket och den finska kulturen skulle gå förlorad, tvärt emot minoritetspolitikens mål att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Det skulle också innebära att den sverigefinska gruppens möjligheter att bedriva egen kulturverksamhet skulle försämrats.

Utredningen föreslår att kulturnämnden får i uppdrag att administrera ett årligt verksamhetsstöd om 0.6 mnkr till Finska biblioteket, Finlandsinstitutet samt följa upp verksamheten.

Finansiering

Insatsen är kostnadsberäknad till 0.6 mnkr och förutsätter ställningstagande om finansiering i budget 2006

Äldreomsorg

Staden ska erbjuda alla äldre en god äldrevård. I vissa fall behöver det finnas möjlighet till boende och/eller dagverksamhet på det egna modersmålet, vilket staden sedan tidigare uppmärksammat när det gäller pensionärer med utländsk bakgrund. De äldres särskilda behov tillgodoses så långt det är möjligt genom att personalens språk- och kulturkompetens matchas mot brukarnas, inom stadens egna verksamheter.

Den största nationella minoritetsgruppen är sverigefinnarna. För att tillgodose den sverigefinska gruppens behov av äldreomsorg har Stockholms stad tecknat ramavtal med Finskt äldrecentrum, Stortorps äldrecentrum, Nackahemmets äldreboende för korttids- och permanentboende och Björnkulla ålderdomshem. Genom kundval kan

den som har biståndsbeviljad hemtjänst välja att ansöka om hemtjänst från Finskt seniorboende.

Stadens samverkan och olika former av samarbete med frivilligorganisationer, föreningsliv m.fl. är viktiga för att tillmötesgå äldres behov. I Stockholm finns finskspråkig dagverksamhet för äldre som drivs av föreningen Sveriges finska dagcenter för finsktalande pensionärer, med stöd av socialtjänstförvaltningen samt den sverigefinska föreningen Iki Nuoret som har 120 medlemmar och som träffas 2 ggr/vecka. Även denna förening får ekonomiskt stöd från socialtjänstförvaltningen.

Under de kommande åren kommer antalet äldre individer med sverigefinsk bakgrund i Stockholms stad att öka enligt utrednings- och statistikkontoret. Uppgifterna avser 2004:

Ålderskategori	Född i Finland	Minst en förälder född i Finland	Totalt
50-59 år	5609	1935	7544
60-64 år	1788	396	2184
65-69 år	1523	150	1673
70 – år	3445	63	3508

För äldre judar i staden finns möjlighet att ansöka om plats på Judiska sjukhemmet och Judiska servicehuset i Hammarbyhöjden. Verksamheterna som kom till på 40-talet ägs och drivs av de två föreningarna, Föreningen Judiska sjukhemmet och Föreningen judiska servicehuset.

Det finns även möjlighet att delta i sociala sektionens seniorverksamhet på Judiska församlingen samt besöka dagcentret Terrassen i Hammarbyhöjden.

Judiska församlingen driver Seniorprojektet, som är en benämning på den seniorverksamhet som bl. a. omfattas av volontärverksamhet där volontärer besöker äldre i bostaden. Genom verksamheten Meals on Wheels har äldre möjlighet att beställa leverans av koshermat till bostaden.

Tidigare fanns även möjlighet för äldre judar att få särskild hemtjänst vilket, enligt företrädare för församlingen, har varit mycket värdefullt. Verksamheten är nu nedlagd p.g.a. bristande ekonomiska resurser. Det skäl som främst anges är att de äldre bor spridda över staden och att det p.g.a. den omfattande restiden inte blir kostnadseffektivt.

Inom de samiska och torndedalska grupperna finns ingen känd efterfrågan på äldreomsorg på samiska eller meänkieli. Företrädare för föreningarna uppger att många äldre flyttar till norra Sverige när de pensioneras. I en av de tillfrågade stadsdelsförvaltningarna anges ett ärende då en samisk person ansökt om anhörigstöd av språkskäl.

Inom stadsdelsnämndsområdena finns ingen känd efterfrågan av äldreboende för romani chib-talande. De tillfrågade stadsdelarna anger att det generellt är sällsynt att äldre romer efterfrågar annan äldreomsorg än anhörigvård. Företrädare för de romska föreningarna menar dock att det finns behov av specifika äldreboenden riktade till romer, med hänvisning till att man inom den romska gruppen har specifika regler

kring rituell renhet som kräver särskilda hänsyn och som försvårar en allmän äldreomsorg.

Kommentarer och förslag

En delvis osynlig grupp inom äldreomsorgen är de äldre med nationell minoritetsbakgrund. Inom denna grupp finns det individer som behöver tillgång till olika former av äldreomsorg på det egna modersmålet, vilket bör utredas närmare.

Utredningen föreslår att kommunstyrelsen ges i uppdrag att undersöka de nationella minoriteternas behov av äldreomsorg på modersmålet .

Övriga synpunkter från berörda förvaltningar

Utredningen har inhämtat information och muntliga synpunkter från utbildnings-, kultur-, stadsmusei-, och socialtjänstförvaltningarna samt Katarina – Sofia, Skarpnäck, Kista och Skärholmen stadsdelsförvaltningar.

Förvaltningarna uppger att de nationella minoriteterna är tämligen osynliga grupper som inte uppmärksammas särskilt ur ett minoritetspolitiskt perspektiv utan snarare ur ett social- eller integrationspolitiskt perspektiv, eller inte alls.

Inom kulturförvaltningen som har ett etablerat samarbete med de nationella minoritetsgrupperna sedan år 2000 då f.d. integrationsnämnden fick i uppdrag att handlägga vissa frågor avseende de nationella minoriteterna, pågår ett utvecklingsarbete avseende de nationella minoriteterna med tonvikt på romska frågor. På utbildningsförvaltningen pågår sedan flera år ett samarbete med kulturförvaltningen avseende riktade vuxenutbildningar till romer. Förvaltningen ställer sig positiv till ytterligare insatser som kan leda till en förbättring av de romska elevernas skolsituation.

Flera av de tillfrågade förvaltningarna anger viss tveksamhet inför minoritetspolitikens syfte att synliggöra och stärka vissa etniska grupper, då detta delvis kolliderar med stadens integrationspolitiska ambitioner.

Socialtjänstförvaltningen gör bedömningen att minoritetspolitiska insatser innebär en positiv utveckling för de nationella minoriteterna, särskilt för de finska och romska minoriteterna. Språkcentrum vid utbildningsförvaltningen ser positivt på ytterligare insatser för att stärka minoritetsspråken.

Ingen av de tillfrågade förvaltningarna förordar en eventuell lokal minoritetspolicy med hänvisning till den mängd styrdokument som staden redan har. Man menar att information om vad minoritetspolitiken innebär samt konkreta uppdrag med koppling till politikområdet är en, i sammanhanget, mer effektiv metod att nå resultat.

Fakta om de nationella minoriteterna

Samerna

Samerna är inte bara en erkänd nationell minoritet utan har också status som Sveriges ursprungsbefolkning vilket bekräftades av riksdagen 1977.

Samerna bor främst i norra delarna av nuvarande Norge, Sverige, Finland och Kolahalvön i Ryssland i det s k Sapmi. Samerna finns idag i hela Sverige och i Stockholm uppskattas de till drygt 2000 inflyttade personer, vilket är ungefär lika många som de renskötande samerna i norra Sverige. Totalt finns cirka 20 000 samer i Sverige och totalt 70 000 samer i Sapmi.

Trots att samerna länge befunnit sig i minoritetsställning i Sverige har de bevarat sin kultur, sitt språk och sin gruppidentitet. En mycket viktig del i den samiska identiteten är det samiska språket med dess olika varieteter. Andra inslag i den samiska kulturen är sameslöjden, rennäringen, den traditionella klädedräkten och jojken. Längre tillbaka i tiden hade samerna en egen religion. I det moderna samiska kulturlivet ingår också samisk teater, bildkonst och litteratur.

Samerna har genom tiderna organiserat sig på olika sätt. I äldre tider tillämpades siidasystemet, idag sker organiseringen bl a genom samebyar, föreningar och partier. Sametinget inrättades 1993 som ett folkvalt organ och en statlig myndighet.

I Stockholm är många samer organiserade i Sameföreningen i Stockholm. Föreningen har 360 medlemmar med samisk identitet samt ett flertal stödmedlemmar i Stockholmsområdet. Föreningens möjligheter till inflytande och aktiviteter är begränsade då de har knappa resurser och inte tillgång till en naturlig mötesplats i egna lokaler. Det arrangeras studiecirklar i språk och samisk kulturhistoria, slöjdekafé, barnaktiviteter och samiska gudstjänster.

Föreningen är engagerad i modersmålsfrågan för både barn och vuxna, vilket har sin grund i det samiska språkets betydelse för den samiska identiteten. Många äldre och medelålders samer har stora brister i det samiska språket som en konsekvens av att det samiska språket inte var tillåtet i de svenska skolorna under deras uppväxt. Många äldre har också undvikit att lära sina barn språket då det upplevts som stigmatiserande att tala samiska.

Föreningen är ofta efterfrågad av skolor, myndigheter och andra som efterlyser informationsmaterial, informatörer, studiebesök eller samtalspartner i samiska frågor, men eftersom allt arbete inom föreningen sker på ideell basis har föreningen svårt att leva upp till omgivningens förväntningar.

Under 1980-talet fanns ett samiskt centrum i Gamla Stan som lades ned p.g.a. ekonomiska svårigheter. Samerna i Stockholm har tidigare uppvaktat Stockholms stad och Sametinget för att få till stånd ett samisk informations- och kulturcenter i huvudstaden och ser detta som en prioriterad fråga.

Judarna

Judar har en egen religion, judendomen, egen kultur, eget språk och egna traditioner som skiljer sig från majoritetsbefolkningens. Det språk som idag främst talas bland judar i världen är hebreiska. Därutöver talas också jiddisch, som tidigare haft en stark ställning i Central- och Östeuropa, men som kraftigt försvagats till följd av Förintelsen. I Sverige finns idag få som talar jiddisch, men det finns ett växande intresse för språket som en del av den judiska kulturen.

Mot slutet av 1600-talet kom de första judarna till Sverige. Först år 1775 kunde de bosätta sig i landet utan att låta döpa sig. Samma år tilläts judarna i Sverige att bilda en judisk församling i Stockholm med rätt att anlägga begravningsplats, synagoga samt inkalla en rabbin. Enligt uppgift från Judiska församlingen bor det idag ca 9 000 judar i Stockholm. I Sverige bor det totalt ca 25 000 judar om man inkluderar både de som har två föräldrar av judisk börd och de som har en förälder av judisk börd.

Utifrån historiska traditioner och genom församlingarna i landet har den judiska gruppen utvecklat en egen infrastruktur för viktiga delar av samhällslivet. Stockholms judiska församling har alltsedan grundandet intagit en central roll för många judar i staden. Församlingen har, utöver upprätthållandet av synagogan, religionsskolan och begravningsplatsen, varit språkrör gentemot myndigheter, massmedia och den övriga befolkningen. Församlingen bedriver social och kulturell verksamhet samt erbjuder koshermat i egen butik i centret på Nybrogatan

Finansieringen av de egna verksamheterna sker till stora delar med bidrag från den judiska gruppens församlingar, egna fonder och institutioner samt med bidrag från privatpersoner. Medel finns även för stipendieutgivning och för stöd till kulturutbyten och andra aktiviteter. Detta har sammantaget inneburit stora uppoffringar inom gruppen och den ekonomiska basen upplevs ofta som otillräcklig i förhållande till de behov och ambitioner som man har.

I Stockholm finns en judisk friskola, Hillelskolan som drivs av ett föräldrakooperativ. Här finns en förskola med fem avdelningar och en grundskoleutbildning (årskurs F-6) med ca 150 elever. Skolan följer svensk läroplan. Undervisningsspråket är svenska och profilen är judisk. Vid Vasa Real bedrivs högstadiundervisning för judiska klasser. I Stockholm finns även Paideia –The European Institute for Jewish Studies in Sweden. Institutet är ett europeiskt utbildningsinstitut på högskolenivå inriktat på judisk kunskap och kultur.

För äldre judar i staden finns möjlighet att ansöka om plats på Judiska sjukhemmet och Judiska servicehuset i Hammarbyhöjden. Det finns även möjlighet att delta i sociala sektionens seniorverksamhet. Tidigare fanns även möjlighet för äldre judar att få särskild hemtjänst vilket uppges ha varit mycket värdefullt för de äldre. Verksamhet är nu nedlagd p.g.a. bristande ekonomiska resurser.

I övrigt finns ett rikt judiskt föreningsliv med bl.a. en idrottsförening, pensionärsförening, kvinnoförening, solidaritetsföreningar och kulturföreningar.

Utbudet av judiska kulturyttringar i Stockholm är omfattande. I Stockholm finns bl a Judiska teatern och ett judiskt bibliotek. Årligen genomförs även en judisk filmfestival. Judiska museet på Hälsingegatan i Vasastan skildrar på traditionellt sätt judarnas

historia i Sverige, men verkar också för att ge olika perspektiv på judarnas närvaro i Stockholm och Sverige.

Inom judiska församlingen finns bokförlaget Hillelförlaget som vänder sig till allmänheten och ger ut judisk facklitteratur av religiös, historisk och allmänpolitisk karaktär.

Antisemitiska föreställningar är djupt rotade i många människors föreställningsvärld än i dag, vilket drabbar den judiska gruppen på flera nivåer. Judiska organisationer ser arbetet mot antisemitism som en angelägen fråga.

Romerna

I Stockholms stad bor uppskattningsvis 2000 romer tillhörande de svenska, finska, utomnordiska respektive nyanlända huvudgrupperna. Ytterligare en grupp som hör till romerna är de resande, som utgör ytterligare ca 3000 – 5000 personer. I Sverige bor det sammanlagt ca 50 000 romer. Den romska minoriteten har ett långt förflutet i Stockholm och omnämns i Stockholms stads tänkebok redan år 1512.

De första migrationsvågen romer som kom till Sverige under 1500-1700-talen ansågs utgöra ett hot mot den rådande samhällsordningen. De världsliga och kyrkliga myndigheterna utfärdade ett stort antal dekret och lagar i syfte att förvisa romerna från Sverige. Under flera århundraden förvisades romerna till nuvarande östra Finland där de fick en tillfällig fristad. Under senare delen av 1800-talet och några år in på 1900-talet kom en andra migrationsvåg romer till Sverige via Ryssland från Valakiet. Under 1914-1954 var svenska gränsen stängd för romerna. Från 60-talet och framåt har det kommit romer från Finland, Polen och andra länder i Östeuropa. Under kriget i f.d. Jugoslavien kom den grupp som kallas för nyanlända romer.

Romerna har ett eget språk, romani chib, en egen kultur och egna traditioner som skiljer sig från majoritetsbefolkningens. Romani chib består av en rad olika varieteter (t.ex. kale, lovari, tjurari, svensk romani, kelderash). Vissa varieteter är snarlika varandra medan andra påvisar stora skillnader, vilket innebär att det finns romer som har svårigheter med att förstå varandras dialekt av romani chib. Språket har sina rötter i sanskrit.

Den romska befolkningen är heterogen och består av olika grupper som invandrat från olika länder. Trots de olika vandringsvägarna, de delvis olika språkliga varieteterna och de olika kulturyttringarna så uppger de sig vara, och känner sig som, ett sammanhållet folk.

Situationen för den romska minoriteten är mycket komplicerad. En majoritet av romerna i Sverige, liksom i många andra länder, befinner sig i ett utanförskap som präglas av brist på delaktighet i samhället. Generellt sett karakteriseras gruppen i Sverige fortfarande av hög arbetslöshet, stort bidragsberoende och låg utbildningsnivå. Det dröjde ända till 1960-talet innan romerna gavs möjlighet att bosätta sig och därmed kunde få del av sina rättigheter, bl.a. skolundervisning. Avsaknad av skoltradition inom många familjer i kombination med fortsatt misstroende mot skolan och svenska myndigheter innebär att endast en minoritet av de romska eleverna går ut grundskolan

med fullständigt skolbetyg. Gruppen är också utsatt för omfattande individuell och strukturell diskriminering, antiziganism.

Trots detta är den romska kulturen stark och har överlevt århundraden av förtryck av majoritetsbefolkningar och avsaknad av eget territorium. Genom olika romska organisationer värnar romerna om sin kultur, sitt språk och sina traditioner. Organisationerna verkar även för att få ökat inflytande i olika samhällsfrågor samt driver projekt och aktiviteter inom många områden som syftar till att stärka den romska minoriteten.

I februari 2004 öppnade ett romskt kulturcentrum i Gubbängen. Därmed har Sverige fått sin första romska institution. Det romska kulturcentret RKC är ett resultat av ett unikt samarbete mellan företrädare för de fem romska huvudgrupperna och Stockholms stad.

Sverigefinnarna

Sverigefinnarna är den största nationella minoriteten och idag bor det ca 450 000 sverigefinnar i Sverige varav 46 415 i första och andra generationen i Stockholms stad år 2004. Sverige och Finland var ett enat rike från 1200-talet fram till 1809 då Finland blev ryskt. Skogs- eller svedjefinnarna bosatte sig i lämpliga områden, men språket försvann delvis ur bruk under 1800-talet. Däremot fortlevde det i Mälardalen genom nyinflyttning före 1809. Efter andra världskriget har Sverige sett en ny stor inflyttning genom arbetskraftsinvandring, som kulminerade i början av 1970-talet. Ett exempel på den historiska finska närvaron i Stockholm är den finska församlingen i Stockholm som bildades år 1533. Församlingen har idag ca 10 000 kyrkotillhöriga i Storstockholm.

Sverigefinnarna har en stark tradition av organisering och redan år 1830 startade den första föreningen "Stockholms finnkår". År 1894 bildades Finska föreningen i Stockholm som fortfarande är verksam och 1957 grundades Sverigefinska riksförbundet. I Stockholm finns ett finskt föreningsliv med fokus på idrott, kultur och äldreverksamhet. Företrädare för den sverigefinska gruppen anger att aktiviteterna och medlemstalen kraftigt minskat under 90-talet, delvis pga ekonomiska svårigheter.

Sverigefinnarna är angelägna att bevara sitt språk och sin kulturella särart. Bevarandet av finska språket betraktas som en kulturell överlevnadsfråga. Företrädare för sverigefinnarna hänvisar också till finlandssvenskarnas situation i Finland.

Riksförbundet och Finska föreningen i Stockholm verkar för att verksamhet på finska språket ska finnas inom alla områden och välkomnar den pågående statliga utredningen om Stockholms- och Mälardalsregionen som ett eventuellt förvaltningsområde för finska språket.

På Snickarbacken ligger Finlandsinstitutet som invigdes 1977. År 1997 omvandlades huset till Finlands kulturinstitut i Sverige. Institutet drivs av en stiftelse med intressenter från såväl Sverige som Finland. Stiftelsen har som syfte att sprida kännedom om den finländska kulturen i Sverige, stimulera den sverigefinska kulturens utveckling samt främja det bilaterala utbytet mellan Sverige och Finland.

Det finska biblioteket på Finlandsinstitutet omfattar cirka 10 000 titlar och servar hela regionen. Finlandsinstitutet har aviserat om en stängning av biblioteket från årsskiftet pga ekonomiska svårigheter.

Vid Fridhemsplan ligger Sverigefinska skolan i Stockholm som är en grundskola med 330 platser för skolår F-9. Målet är att eleverna ska bli fullständigt tvåspråkiga samt tillägna sig en stark sverigefinsk identitet och grundlig kunskap om både svensk, finsk och sverigefinsk kultur. I Stockholm finns även Sverigefinska skolan i Järva med ca 40 platser för skolår F-6 samt finska klasser i skolorna i Tensta. I Liljeholmen ligger Axevalla folkhögskola med vuxenundervisning på finska.

I staden finns tre finskspråkiga förskolor samt sex kommunala förskolor med finskspråkiga avdelningar.

1995 initierade Finska församlingen "Finskt äldrecentrum" i Sabbatsbergsområdet för att möta efterfrågan på finsk äldreomsorg för de många äldre finsktalande som av ålder helt eller delvis förlorat sitt andraspråk, svenskan. På Finskt Äldrecentrum finns sammanlagt 49 platser inom gruppboende för dementa, ålderdomshem och sjukhem. I Stockholms stad finns även möjlighet att ansöka om hemtjänst med finsktalande personal.

Tornedalingarna

Tornedalingarna härstammar troligen från en finsk bosättning som fanns i området kring Torne älv redan före medeltiden. Området, som var en mötes- och handelsplats, har länge varit en flerspråkig region. När Finland 1809 blev ryskt skedde detta genom att en gräns drogs genom Tornedalen så att den västra delen förblev ett svenskt område och den östra delen blev ryskt. Trots gränsdragningen har tornedalingarna på båda sidan gränsen bevarat både sitt språk och sitt kulturarv. I mitten av 1900-talet skedde en kraftig utflyttning från Tornedalen dels till Malmfälten och södra Norrbotten, dels till övriga landet däribland Stockholm. Idag bor det ca 50 000 tornedalingar spridda i Sverige varav cirka 5 000 inflyttade personer i Stockholm.

Tornedalingarna skiljer sig från majoritetsbefolkningen genom sitt språk meänkieli men också genom sin särskilda kultur och sina traditioner kring bl.a. mat och byggnadsstil. Den laestadianska väckelserörelsen som växte fram på 1800-talet har haft, och har än idag, stor betydelse i Tornedalen.

Många äldre och medelålders tornedalingar har, liksom samerna, brister i sitt modersmål p.g.a. av att språket var förbjudet i skolorna fram till slutet av 50-talet. Liksom för den samiska minoriteten har många tornedalingar valt att inte föra modersmålet vidare till sina barn p.g.a. den stigmatisering man som talare av meänkieli upplevt under sin uppväxt.

Numera är situationen annorlunda och språket och kulturen genomgår en snabb revitalisering, främst i Tornedalen. Ett uttryck för detta är bildandet av Svenska tornedalingars riksförbund. Riksförbundet strävar efter att utvecklas och skapa egna kulturinstitutioner och skolor. Inom riksförbundet pågår även ett arbete med att ta fram undervisningsmaterial samt en ordbok på meänkieli för att utveckla den skrivna språkformen. Fortfarande är det endast ett fåtal som kan läsa och skriva på meänkieli

Modersmålsundervisning på meänkieli förekommer för närvarande inte i Stockholm då det inte finns någon efterfrågan. Med undantag för några enstaka utåtriktade kulturarrangemang årligen finns heller inga aktiviteter i Stockholm som uppmärksammar den tornedalska minoriteten.

Föreningen Tornedalingar i Stockholm har 225 medlemmar i länet och utgör den enda samlingspunkten för tornedalingar i Stockholm. Föreningens verksamheter drivs helt på ideell basis. Föreningen har ingen egen lokal utan lånar tillfälliga lokaler för sina aktiviteter i Finska kyrkans lokaler i Gamla stan. Verksamheten består främst av identitetsstärkande aktiviteter i form av föredrag, samkväm och kulturaktiviteter för medlemmarna, men viss utåtriktad aktivitet förekommer. Föreningen ger också ut ett medlemsblad som utkommer 4 ggr/år.

Föreningen har visat stort intresse för kulturförvaltningens uppdrag avseende minoritetsfrågor och har även tagit initiativ till ett lokalt nätverk för minoritetsgrupper i Stockholm. De har begränsade ekonomiska resurser för sina aktiviteter och för informations-spridning och använder stadens hemsida om nationella minoriteter som sin informationskanal både internt och externt. Föreningens största prioritet är en egen lokal för sin verksamhet dit tornedalingar i Stockholm och andra intresserade av tornedalsk kultur och meänkieli är välkomna. Detta förutsätter ekonomiskt stöd från staden.